

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тернопільський національний
економічний університет

І. Ю. Шкіцька

ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Практикум

*Навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Тернопіль
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тернопільський національний економічний університет

І. Ю. Шкіцька

ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Практикум

*Навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Тернопіль
ТНЕУ
2018

*Рекомендовано до друку
науково-методичною радою юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
(протокол № 2 від 28 вересня 2018 року)*

Рецензенти:

- Гомотюк О. Є.**, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету.
- Греб М. М.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та славістики Бердянського державного педагогічного університету.
- Струганець Л. В.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Шкіцька І. Ю.

Ш 66 **Основи академічної доброчесності. Практикум** : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ірина Юрїївна Шкіцька. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 64 с.

Практикум з основ академічної доброчесності розроблений для вивчення теоретичних питань курсу і набуття практичних навичок створення та редагування наукових текстів різних жанрів. Посібник містить тематику практичних занять, список рекомендованої літератури, питання для обговорення, низку різнопланових завдань для успішного опанування курсу. Вправи, тестові та ситуаційні завдання можуть бути використані для аудиторної роботи й самоконтролю, допоможуть у засвоєнні правил наукового етикету, підвищенні грамотності та культури академічного спілкування.

Для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, учителів і всіх, хто цікавиться питаннями освіти, етики та культури наукового мовлення.

УДК 378(075.8)

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Загальні засади вивчення дисципліни «Основи академічної доброчесності».....	5
Практичний блок.....	7
Тести для підсумкового контролю.....	43
Вимоги до написання й оформлення комплексного практичного індивідуального завдання.....	50
Самостійна робота студента з академічної доброчесності.....	53
Додатки.....	55

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні в Україні спостерігаємо стрімке зниження академічної культури, що зумовлено нівелюванням цінності вищої освіти та зорієнтованістю значної частини студентства на формальні її атрибути, а не на отримання ґрунтовних професійних знань. Деформація суспільної свідомості, підсилена відсутністю дієвого механізму взаємозв'язку вищої школи та ринку праці, призводить до того, що студентська молодь не вважає набуті фахові знання запорукою життєвого успіху, омріяного працевлаштування та гідної оплати праці. Низька мотивованість до навчання негативно позначається на рівні викладання та спричинює зниження вимог до якості освітніх послуг.

Плагіат, списування, незаконне використання результатів чужої інтелектуальної праці не повинні стати суспільною нормою, адже академічна недоброчесність, виходячи зі стін закладів освіти, негативно позначається на добробуті країни в цілому. Навчальний курс «Основи академічної доброчесності», що пропагує принципи чесності, відданої праці й навчання, а також прагнення до саморозвитку, зумовлений потребою в підвищенні культури наукової комунікації не тільки у стінах вищих навчальних закладах, а й в інших сферах суспільного життя.

Метою вивчення дисципліни є формування академічної культури, сильної мотивації до самоосвіти, здатності до критичного мислення, негативного ставлення до проявів академічного шахрайства тощо.

Пропонована навчально-методична праця укладена згідно з вимогами кредитно-модульної системи й орієнтована на активізацію студентів до регулярного навчання і саморозвитку. Практична частина спрямована на набуття навичок успішної наукової комунікації та створення різножанрових текстів наукового стилю. Підвищенню культури академічного письма допоможе розміщена в додатках узагальнена інформація про типові недоліки наукових текстів. Автор сподівається, що посібник буде корисним для всіх, хто хоче поглибити свої знання з академічної доброчесності, виробити власний стиль академічного письма, удосконалити своє усне та писемне наукове мовлення.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»

Дисципліна «Основи академічної доброчесності» передбачас:

- розуміння тенденцій суспільного розвитку й процесів, що відбуваються в освітній сфері;
- усвідомлення важливості та практичної цінності академічної доброчесності;
- здійснення аналізу навчального процесу і наукової діяльності крізь призму етики;
- вивчення зарубіжного досвіду лідерства у вищій школі;
- оволодіння навичками усного і писемного наукового мовлення;
- набуття досвіду пошуку, аналізу та згортання інформації;
- вироблення навичок продукування різножанрових наукових текстів.

Завдання дисципліни:

- 1) формування розуміння сутності академічної доброчесності та академічного шахрайства;
- 2) окреслення шляхів і способів підвищення академічної культури;
- 3) вироблення навичок академічного письма, уміння презентувати себе та правильно оформлювати результати своєї наукової роботи;
- 4) набуття досвіду збирання, вивчення та перевірки фактів, опрацювання і коректного використання джерел;
- 5) вироблення навичок монологічного та полілогічного наукового мовлення;
- 6) формування навичок аналізу і реферування наукових текстів, підготовки аналітичних оглядів, довідок, висновків;
- 7) покращення міжособистісних стосунків у студентському середовищі, гармонізація комунікації в стінах навчального закладу загалом.

Після вивчення курсу студенти повинні ЗНАТИ:

- загальні тенденції розвитку освіти в Україні та інших країнах світу;
- суть і принципи академічної чесності;
- прояви академічного шахрайства та шляхи боротьби з ним;
- види плагіату і методи його виявлення;
- способи захисту інтелектуальної власності;
- особливості академічного письма;
- основні жанри усного та писемного наукового мовлення;
- правила оформлення наукових текстів різних жанрів;
- можливості науково-метричних баз даних і сервісів для полегшення пошуку інформації та укладання бібліографії;
- правила використання оригінальних текстів, цитування і подання посилань.

Після вивчення курсу студенти повинні ВМІТИ:

- чинити протидію девіантній суспільній практиці;
- виявляти плагіат, захищати свою і чужу інтелектуальну власність;
- володіти навичками згортання інформації та вміти орієнтуватись в інформаційних ресурсах;
- користуватись комп'ютерними програмами і сервісами для оптимізації пошуку інформації й укладання бібліографічних списків;
- оперативно й продуктивно опрацьовувати релевантні інформаційному запиту фахові наукові тексти;
- успішно виконувати індивідуальні творчі завдання, створювати наукові та навчально-наукові тексти зі свого фаху;
- брати участь у групових проектах, виявляючи свої аналітичні й творчі здібності;
- гармонійно спілкуватись у стінах вишу, дотримуючись правил наукового етикету;
- об'єктивно оцінювати власну інтелектуальну працю і науковий доробок інших;
- уміти репрезентувати результати своїх наукових досліджень, робити публічні презентації своїх думок і здобутків.

Результати навчання:

- 1) знання новітніх теорій, концепцій і методів науково-дослідної та професійної діяльності;
- 2) ініціювання інноваційних проектів, прояв лідерських здібностей, уміння виходити із зони комфорту та професійно діяти за нових обставин;
- 3) навички успішного виконання індивідуальних / групових дослідницьких завдань з академічної культури;
- 4) демонстрація навичок усного наукового мовлення й академічного письма, зокрема під час написання наукових текстів і публічної презентації своєї позиції в дискусіях;
- 5) здійснення самостійних досліджень з актуальних проблем певної галузі знань із застосуванням відповідних наукових методів і міждисциплінарних підходів;
- 6) уміння окреслювати та об'єктивно оцінювати проблеми у сфері вищої освіти, пропонувати підходи до їх вирішення;
- 7) володіння навичками оперативного пошуку й аналізу інформації з різних джерел;
- 8) практичне використання теорій і методів дослідження актуальних питань вищої освіти.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Практичне заняття № 1

Тема: Основні засади вищої освіти. Мета та завдання курсу

Питання для обговорення

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Основи академічної доброчесності». Основні поняття курсу.
2. Суспільне значення вищої освіти, її роль у житті людини.
3. Функції університету.
4. Засади європейської вищої освіти.
5. Концепція класичного університету.
6. Порівняльна характеристика сучасного та класичного університету.
7. Значення академічної культури в університеті.

Рекомендована література

1. Андрущенко В. П. Основні характеристики європейської університетської освіти та можливості їх реалізації в системі освіти України / В. П. Андрущенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 5 «Педагогічні науки : реалії та перспективи». – К., 2011. – Вип. 26. – С. 3-15.
2. Бойченко М. Гідність, цілісність і успішність : академічні та громадські чесноти / М. Бойченко // Філософська думка. – К., 2014. – № 5. – С. 110-122.
3. Бойченко Н. М. Етичні аспекти університетських цінностей / Н. М. Бойченко // Софія. Гуманітарно-релігійнознавчий вісник. – К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2014. – № 1 (1). – С. 37-43.
4. Ідея Університету : Антологія / упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
5. Медведєв І. А. Ідея класичного університету : динаміка ціннісних орієнтацій у контексті державного управління / І. А. Медведєв // Економіка та держава. – К., 2010. – № 9. – С. 77-82.
6. Покликання університету : зб. наук. пр. / відп. ред. О. Гомілко. – К.: РІА «Янко»; «Веселка», 2005. – С. 90-132.
7. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) [Електронний ресурс]. – Американські Ради. – Назва з екрану. – Режим доступу : <http://www.saiup.org.ua/>
8. Рижак Л. Євроінтеграція вищої освіти України : аксіологічний вимір / Л. Рижак // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Філософські науки». – Львів, 2008. – Вип. 11. – С. 27-37.

Завдання та запитання для дискусій

1. Які переваги в суспільстві має спеціаліст із вищою освітою в Україні?
2. Прокоментуйте вислів Джона Дьюї «Освіта – не підготовка до життя, освіта – і є саме життя»?
3. Сформулюйте причини нівелювання цінності вищої освіти в українському суспільстві.

4. Назвіть основні стереотипи українців щодо освіти у вітчизняних вишах.
5. Як Ви розумієте вислів Сократа «Я знаю, що я нічого не знаю»?
6. Прокоментуйте фразеологізм «Знання в кишені не носити».
7. Що означає вислів царя Соломона «Знання примножують скорботу»?
8. У чому суть масовості вищої освіти? Якими є її наслідки?
9. Сформулюйте переваги та недоліки доступності вищої освіти в Україні.
10. Освітній заклад – осередок науки і культури чи бізнес-центр?
11. Які наслідки має економізація академічного простору?
12. Назвіть шляхи протидії надмірній комерціалізації університетів.
13. Чи повинні, на Вашу думку, виші мати автономність від держави? Якщо так, то яку?
14. Як глобалізація позначається на характері освітніх послуг, надаваних вищими навчальними закладами?
15. Сформулюйте та систематизуйте проблеми українських вишів.
16. У чому суть кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі?
17. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів: «ЗА» і «ПРОТИ».
18. Які, на Вашу думку, аспекти кредитно-модульної системи не підходять українським вишам?
19. На що роблять акцент закордонні навчальні заклади в наданні освітніх послуг?

Практичне заняття № 2

Тема: Університет як корпорація

Питання для обговорення

1. Поняття «корпоративної етики».
2. Партнерство у вищій школі: «студент – викладач», «студент – студент», «студент – адміністрація».
3. Вимоги до студента і викладача вищого навчального закладу.
4. Значення зовнішнього вигляду учасників навчального процесу. Одяг як прояв корпоративної та академічної культури.
5. Специфіка самопозиціонування викладача вишу в Інтернет-просторі.
6. Дистанція між викладачем і студентом, її вплив на результати навчання.
7. Види дистанційного спілкування студента з викладачем у позаурочний час.
8. Основні правила використання мобільного телефону та інших електронних пристроїв у стінах університету.
9. Роль куратора групи в студентському житті.
10. Конфлікти у вищих навчальних закладах: види, причини, шляхи розв'язання.

Рекомендована література

1. Бралатан В. П. Професійна етика : навч. посіб. / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.
2. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії / Т. Добко // Дух і літера. Спец. вип. «Університетська автономія». – К., 2008. – № 19. – С. 93-102.
4. Етичний кодекс викладача та студента [Електронний ресурс] / Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Назва з екрану. – Режим доступу : http://nung.edu.ua/files/attachment/news/etic_codex.pdf.
5. Кодекс честі викладача державного вищого навчального закладу [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу : [_ktu.edu.ua/uploads/files/.../kodex_vykladacha.doc](http://ktu.edu.ua/uploads/files/.../kodex_vykladacha.doc).
6. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету : теоретично-прикладний аспект : [моногр.] / І. А. Медведєв. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – 220 с.

Завдання та запитання для дискусій

1. Як змінилися функції викладача порівняно з минулим століттям?
2. Назвіть вимоги, які висуваються до викладачів вищої школи сьогодні?
3. Прокоментуйте вислів: «Погані вчителі повідомляють, посередні пояснюють, а найкращі – надихають».
4. Поясніть значення афоризму «Один вчитель краще, ніж дві книжки».
5. У чому суть вислову східних мудреців «Був би учень – учитель знайдеться»?
6. Як Ви розумієте китайську приказку «Вчителі відкривають двері, але ти повинен увійти в них сам»?
7. Які особистісні якості викладача вишу є більш значущими: професійні чи моральні?

8. Чи може бути добрим вимогливий викладач?
9. Які риси викладача та прояви його поведінки спричинюють конфлікти зі студентською аудиторією?
10. Які елементи у зовнішності викладача шкодять сприйняттю та засвоєнню інформації студентами?
11. Сформулюйте правила опосередкованого спілкування студента з викладачами (через електронну пошту, соцмережі, Viber і под.).
12. Як викладач повинен поводити себе за межами університету? Чи є його поведінка в неробочий час проявом корпоративної культури?
13. Які шляхи та наслідки скорочення / збільшення дистанції між викладачем і студентом?
14. Схарактеризуйте спілкування в площині «викладач-староста групи». Які конфліктні ситуації найчастіше виникають між старостами груп і викладачами?
15. Сформулюйте основні причини міжособистісних конфліктів у студентських групах. Якими, на Вашу думку, є шляхи їх попередження?
16. Які конфлікти виникають у студентській групі на рівні міні-груп? Які причини їх зумовлюють?
17. Чи мають місце в українських вишах міжгрупові конфлікти, зокрема між студентськими групами / потоками, курсами, факультетами? У чому специфіка таких конфліктів? Як їх нейтралізувати?
18. Сформулюйте правила спілкування по мобільному телефону студента з викладачем.
19. Змодельуйте образ ідеального студента / викладача / декана факультету / старости групи / студентського декана / студентської групи.

Ситуаційні завдання

1. Вадиму, студенту третього курсу, подобається навчальний заклад, у якому він вчиться, та одногрупники, але предмети, які він вивчає, йому не цікаві. Що би Ви порадили Вадиму?
2. Закінчуючи навчання на четвертому курсу, Андрій зрозумів: те, що він вчив протягом попередніх років, не є сферою його інтересів і він не хотів би займатися цим надалі. Мрією Андрія була інша спеціальність, на яку йому не вдалось вступити одразу після школи. Що би Ви порадили йому?
3. Макар, студент другого курсу, у середині семестру серйозно захворів і пропустив багато занять. Думка про кількість нескладених модулів уводить його в розпач. На погляд Макара, вихід із такої ситуації один – залишати навчання. Що би Ви зробили на його місці?
4. Наталя була ініціатором призначення її старостою студентської групи, але стосунки з групою – доволі складні. Одногрупники пропонують обрати

нового старосту. Для Наталі бути старостою дуже важливо: вона звикла займатися організаційною роботою ще зі школи. Як їй гармонізувати стосунки з одногрупниками?

5. Василь протягом чотирьох років свого студентського життя займався науковою роботою під керівництвом Олега Петровича. Йому подобається напрям, яким він займається, але на п'ятому курсі інший викладач кафедри переконує Василя змінити напрям досліджень і писати магістерську роботу під його керівництвом. Як вчинити Василеві? Які фактори він повинен урахувати при прийнятті рішення? За яких умов можна говорити про прояви академічної нечесності?
6. Світлані, студентці другого курсу, подобається її навчальний заклад і обраний фах, але вона хоче залишити навчання через загострення міжособистісного конфлікту в групі. Що би Ви порадили їй?
7. Під час лекції у великій аудиторії студенту потрібно відлучитися. Чи повинен він «відпрошуватися» у викладача? Яка поведінка в такому випадку відповідає нормам академічного етикету?
8. Викладач на лекції повторює раніше виголошену ним інформацію. Чи повинні студенти говорити йому про дубляж? Якщо так, то у який спосіб?
9. Доцент Анжела Петрівна – гарний фахівець з економіки, але вона часто припускається помилок у слововживанні й наголошенні слів. Чи повинні студенти реагувати на її помилки? Яка їх поведінка відповідає правилам увічливості та професійної етики?
10. Викладач запізнюється на заняття більше ніж на 15 хв. Що повинні в такій ситуації вчиняти студенти?
11. Світлана Іванівна – молодий викладач. Вона чітко розмежує роботу і своє особисте життя, тому на аватарі у Вайбері та в соціальних мережах розмістила свої неформальні фото. Чи є це порушенням норм академічної культури?
12. Студент не встиг попередити викладача про свою відсутність на семінарі, тому вирішив скористатися послугами Вайбера / соцмереж, написавши йому повідомлення. Чи не суперечить така поведінка студента правилам академічного етикету?
13. Староста студентської групи помилково надіслав електронною поштою свій лист-запит інформації іншому викладачу, сплутавши адресатів. Як він повинен вчинити в такій ситуації? Складіть проект листа-вибачення.

Практичні заняття № 3-4

Тема: Нерозривність прав і обов'язків студента

Питання для обговорення

1. Свобода вибору ВНЗ, спеціальності, вибіркових предметів, теми наукового дослідження і наукового керівника.
2. Академічна мобільність.
3. Права студентів (на здобуття якісної освіти, отримання належних знань і навичок; на підтримку й неупереджене ставлення з боку викладачів та адміністрації університету; на справедливе оцінювання результатів роботи).
4. Обов'язки студента.
5. Діяльність студентського самоврядування.

Рекомендована література

1. Бутенко О. В. Правове виховання студентів вищих технічних навчальних закладів як науково-педагогічна проблема / О. В. Бутенко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. – Херсон, 2014. – Вип. 1. – С. 59-62.
2. Впровадження етичних норм діяльності студентського самоврядування / [М. Д. Городок, В. Г. Павлюк, В. М. Стах, О. В. Пустовойтов] ; упор. А. В. Каргашов та ін. – Житомир : Житомирський обласний центр молодіжних ініціатив, 2009. – 102 с.
3. Кульчицька О. О. Академія як простір свободи / О. О. Кульчицька, М. В. Дойчик // Проблеми розвитку науки та освіти : теорія і практика : матер. міжнар. наук.-практ. конф. «Проблеми розвитку науки та освіти : теорія і практика» (м. Київ, 29-30 квітня 2016 р.) / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики» ; Наук.-навч. центр прикладної інформатики НАН України. – К. : ГО «ЮМП», 2016. – С. 12-17.
4. Наука і молодь в Україні XXI ст. / [Ю. Л. Мосенкіс, М. А. Болобан, П. М. Грабовий та ін.]. – К. ; Умань : ПП Жовтий, 2010. – С. 150-202.

Завдання та запитання для дискусій

1. Що чекає український студент від вишу? Назвіть основні мотиваційні настанови абітурієнтів.
2. Наскільки важлива матеріальна база університету?
3. Яким є ставлення пересічних українців до заочної освіти? Чи може дистанційна освіта бути якісною?
4. Сформулюйте шляхи покращення якості вищої освіти студентів заочної форми навчання.
5. Чи повинні, на Вашу думку, роботодавці перевіряти якість освіти претендента на посаду?
6. Чи є різниця в мотивації до навчання і ставленні до надаваних освітніх послуг у студентів, що вчаться за держзамовленням, та тих, хто навчається за контрактом?
7. Чи впливає, на Вашу думку, на якість надаваних освітніх послуг збільшення кількості студентів-«контрактників»?
8. У чому суть академічної мобільності?
9. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням, що найкраща освіта – це самоосвіта?

10. Чи буде свідомий і мотивований до навчання студент самостійно працювати без отримання завдань та контролю?
11. Які, на Вашу думку, причини невідвідування / пропусків студентами занять в університеті?
12. Окресліть шляхи підвищення відвідуваності занять студентською молоддю.
13. У чому суть та функції студентського самоврядування? Наскільки, на Вашу думку, воно необхідне в українських вишах?
14. Як Ви розумієте вислів Джима Рохна «Дисципліна – міст між метою та її досягненням»?
15. Сформулюйте принципи успішного навчання.
16. Розмістіть у порядку спадання конфліктності вияви поведінки на занятті, що суперечить правилам етикету:
 - 1) часте ходіння під час заняття;
 - 2) приймання телефонних дзвінків;
 - 3) розміщення мобільного телефону на парті;
 - 4) перебування під час заняття в головному уборі (для осіб чоловічої статі);
 - 5) перебування в аудиторії у верхньому одязі;
 - 6) використання навушників не з навчальною метою;
 - 7) перебування в навчальній аудиторії в сонцезахисних окулярах;
 - 8) сторонні розмови, насвистування, постукування предметами;
 - 9) імітування пози людини, яка спить;
 - 10) заняття сторонніми справами (читання художньої літератури, ігри на смартфоні, переписування конспекту з іншої дисципліни і т. д.);
 - 11) розгойдування на стільці;
 - 12) споживання їжі, розпивання напоїв, жування.
17. Сформулюйте переваги навчання студентів за міжнародною програмою обміну студентами.
18. Які труднощі можуть виникати в студентів, які повернулись до свого університету після піврічного / річного навчання за кордоном?
19. Складіть алгоритм дій студента, який хоче поїхати на один семестр на навчання в іншу країну за міжнародною програмою обміну студентами.
20. Із якими труднощами за кордоном найчастіше стикаються українські студенти, що поїхали на навчання в іншу країну за міжнародною програмою обміну студентами?

Ситуаційні завдання

1. Викладач на лекції наводить цитати зі стандарту, який уже більше п'яти років утратив чинність. Чи повинні студенти говорити викладачу про це? Якщо так, то у який спосіб?
2. Як, на Вашу думку, викладач повинен реагувати на запізнення студентів на лекційні та практичні заняття? Яка його поведінка не суперечить нормам професійної етики?

3. Під час лекції викладач помітив, що студенти на останній парті грають у карти. Як він повинен учинити в такій ситуації?
4. Викладач зайшов в аудиторію після перерви та застав студентів за споживанням їжі. Яка його реакція відповідає нормам академічного етикету?
5. Під час заняття студент вийшов з аудиторії та повернувся з горнятком кави, яку має намір пити. Чи повинен викладач робити йому зауваження?
6. Викладач зустрів своїх студентів біля зачиненої аудиторії: ніхто з них не захотів іти за ключем. Як за правилами ділового етикету повинен учинити в такій ситуації викладач?
7. Під час лекції викладач помітив, що студент на останній парті спить. Яка стратегія поведінки викладача відповідає нормам професійної етики?
8. Студентка, яка через гострий біль змушена терміново звернутися до стоматолога, вирішила попередити викладача про свою відсутність на занятті. Чи правильно вона вчинила? Чи має право викладач звільнити студента від заняття?
9. Під час лекції студент сидить у навушниках. Чи повинен викладач реагувати на це? Якщо так, то у який спосіб?
10. Викладач користувався крейдою на занятті та забруднив свій костюм. Чи повинні студенти говорити йому про це?
11. Студенти на останній парті під час лекції розклали на парті їжу та напої. Яка поведінка викладача в такій ситуації відповідає нормам ділового етикету?
12. Студенти повідомляють викладачу про неетичний учинок його керівника чи співробітника. Як викладач повинен реагувати на такі повідомлення?
13. Під час заняття студент без дозволу знімає викладача на фото- чи відеокамеру. Чи є етичною така поведінка студента? Як повинен учинити в такій ситуації викладач?
14. Студентський декан затримався на нараді в деканаті та запізнився на лекцію професора перед потоком. Як йому вчинити відповідно до правил академічного етикету?

Практичне заняття № 5

Тема: Академічна чесність та її прояви

Питання для обговорення

1. Поняття академічної культури й академічної чесності.
2. Академічна культура й етика у вищій школі.
3. Нерозривність принципів академічної свободи, відповідальності, прав і обов'язків учасників навчального процесу.
4. Інтелектуальна свобода та її прояви.
5. Добросесність викладача й адміністрації як передумова добросесності студента.
6. Кодекси честі та їх види.
7. Професійний кодекс як основа моральних принципів професійної діяльності.

Рекомендована література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд досліджень освітньої політики»; за заг. ред. Т. В. Фінківа, А. С. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Бралатан В. П. Професійна етика: навч. посіб. / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.
3. Гончаренко С. Етичний кодекс ученого / С. Гончаренко; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтавський національний педагогічний ун-т імені В. Г. Короленка // Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. – Київ-Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – Вип. 1. – С. 25-34.
4. Гунчак В. М. Кодекс честі викладача як перешкода академічній нечесності та поблажливості / В. М. Гунчак, М. П. Чепига // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького. – Львів, 2011. – Т. 13, № 3 (49). – С. 14-23.
5. Етичний кодекс ученого України [проект]. – К.: Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, 2009. – 16 с.
6. Кодекс етики університету Конкордія // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України: зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К.: Таксон, 2003. – С. 231-256. – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).
7. Кодекс честі Національного технічного університету України [Електронний ресурс] / КПІ. – Назва з екрану. – Режим доступу: <http://kpi.ua/code>.
8. Нортвудський університет (американський приватний університет, заснований у 1959 р.). Кодекс етики // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України: зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К.: Таксон, 2003. – С. 259-260. – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).
9. Про Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу: www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-090415-2-0.pdf.
10. Ромакін В. В. Академічна чесність у вищій освіті / В. В. Ромакін // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. – Серія «Педагогічні науки». – Миколаїв, 2002. – Вип. 7, Т. 20. – С. 24-28.
11. Ромакін В. В. Академічна чесність як політична проблема / В. В. Ромакін // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політичні науки». – Миколаїв, 2002. – Вип. 12, Т. 25. – С. 165-170.
12. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г. Ф. Хоружий. – Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2012. – 320 с.
13. Code of ethics of the Ukrainian Fulbright Association. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України / Харківська правозахисна група. – Харків: Права людини, 2008. – 32 с.
14. Publication Integrity and Ethics [Electronic resource]. – Назва з екрану. – Режим доступу: www.integrity-ethics.com/.

Завдання та запитання для дискусії

1. Прокоментуйте основні засади академічної чесності.
2. Чи погоджуєтесь Ви з думкою про те, що виховання чесності в інших слід починати із себе?
3. Що передбачає моральна відповідальність за науково-дослідницькі процеси?
4. Дайте визначення поняття «інтелектуальна свобода». Чи порушується інтелектуальна свобода в українських вишах?
5. Якою є основна мета розроблення етичних кодексів?
6. Як реалізується міжнародна співпраця та виявляється інтелектуальна та моральна солідарність?
7. Сформулюйте основні положення «Керівництва для інституційних кодексів етики в галузі вищої освіти».
8. Опишіть основні результати здійснених в Україні соціологічних досліджень з академічної доброчесності («Академічна культура українського студентства: основні чинники формулювання та розвитку»).
9. Як Ви розумієте слова Горация «Закони без звичаїв не діють»?
10. Сформулюйте своє ставлення до явища «переманювання» абітурієнтів / студентів, магістрантів? Чи є це порушенням професійної етики?

Ситуаційні завдання

1. Прочитавши більше півроку в магістратурі, Василь почав добирати літературу до своєї магістерської роботи. Під час опрацювання джерел він зрозумів, що обрана (і вже затверджена) тема невдала і він не зможе на належному рівні виконати дослідження. Як слід учинити Василю?
2. Дописавши свою кваліфікаційну наукову роботу, Марина зрозуміла, що затверджене формулювання теми не відповідає змісту: роботу треба або переписувати, суттєво змінивши зміст, або змінити формулювання теми відповідно до вже написаного. Яку стратегію поведінки повинна обрати Марина, якщо до захисту магістерської роботи залишається десять днів? Як запобігти виникненню таких ситуацій?
3. Під час практичного заняття студенти порушили тему професійної етики та стали обмовляти поведінку своїх викладачів з інших предметів. Як повинен відреагувати на це їх викладач?
4. Викладач іншої випускової кафедри агітує студентів продовжити навчання в магістратурі за іншим профілем. Чи можна розглядати таку його поведінку як прояв академічної нечесності?
5. Викладачі однієї з випускових кафедр університету поширюють інформацію про те, що бакалавр може продовжити навчання в магістратурі тільки за спеціальністю своєї попередньої освіти. Чи можна це назвати проявом академічної нечесності?

Практичне заняття № 6

Тема: Шляхи боротьби з академічним шахрайством

Питання для обговорення

1. Поняття академічної нечесності.
2. Види і прояви академічного шахрайства.
3. Форми та методи запобігання академічній нечесності.
4. Академічна чесність і нечесність у нашому університеті.

Рекомендована література

1. Американська асоціація університетських професорів // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України : зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К. : Таксон, 2003. – С. 257-258 – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).
2. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу : mon.gov.ua/content/Новини/.../academichna-dobrochesnist.pdf.
3. Гапон Н. Ставлення студентів до виявів академічної нечесності : крос-культурний аналіз / Н. Гапон, А. Худзічка-Чупала, А. Лупіна-Вегенер // Вісник Львівського університету. Серія «Філософські науки». – Львів, 2013. – Вип. 16. – С. 241-248.
4. Джонс Р. М. Академічна корупція в Україні / Р. М. Джонс // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України : зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К. : Таксон, 2003. – С. 261-268. – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).
5. Лайберг М. Списування : український і американський досвід / М. Лайберг // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України : зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К. : Таксон, 2003. – С. 269-271. – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).
6. Ромакин В. В. Мотивації, переконання та поведінка українських і американських студентів бакалаврату щодо норм академічної культури / В. В. Ромакин // Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили. Серія «Педагогіка». – Миколаїв, 2010. – Вип. 123, Т. 136. – С. 34-41.
7. Струнсе В. Місія досяжна : підвищення академічної чесності в українській освіті / В. Струнсе // Прозорість і корупція в системі вищої освіти України : зб. матер. конф. (21-22 листоп. 2002 р., м. Львів). – К. : Таксон, 2003. – С. 272-275. – (Серія «Вища освіта в сучасному світі»).

Завдання та запитання для дискусій

1. Дайте визначення поняття «академічна нечесність».
2. Як виявляється академічне шахрайство на різних рівнях?
3. Які наслідки мають прояви академічної нечесності?
4. Чи можна поширення різних форм академічного шахрайства назвати проблемою тільки українського суспільства?
5. Опишіть прояви академічної нечесності викладачів українських вишів у викладацькій діяльності. Окресліть шляхи її запобігання.
6. Як виявляється академічна нечесність викладачів українських ВНЗ у сфері наукових досліджень? Як запобігти її виникненню?
7. Назвіть способи прояву академічної нетолерантності до академічних зловживань.

8. Чи можна назвати порушником норм академічної етики студента, який дає списувати іншим?
9. Чи є проявом академічного шахрайства навмисна відсутність на занятті в день складання модуля, написання контрольної роботи, захисту проекту?
10. Чи можна назвати проявом академічної нечесності подання тієї ж наукової роботи викладачам із різних дисциплін?
11. Чи є проявом академічного шахрайства підробка підпису іншого студента / викладача?
12. Чи можна повністю викоринити нечесність у науці?
13. Які фактори впливають на зменшення рівня академічного шахрайства?
14. Які способи та методи подолання академічної нечесності, на Ваш погляд, найефективніші для українського суспільства?
15. Чи вважаєте Ви дієвим методом боротьби з академічним шахрайством складання, підписання та виголошення публічної заяви-зобов'язання бути чесним у стінах навчального закладу?

Ситуаційні завдання

1. Для підвищення свого рейтингу на факультеті Марина, студентка третього курсу, вирішила взяти участь у міжнародній студентській конференції та підготувати тези, щоб мати наукову публікацію. Часу на написання нових матеріалів у неї не було, тому Марина, дещо змінивши назву, подала статтю, опубліковану минулого року. Чи можна трактувати цей учинок як нечесний, якщо Марина не змінила прізвище наукового керівника і переформулювала тему? Як запобігти виникненню таких ситуацій? Які заходи можна вжити щодо Марини?
2. Катерина навчалась півроку за кордоном у межах міжнародної програми обміну студентами. Повернувшись до свого закладу й отримавши відомість для складання академічної заборгованості, вона побачила, що повинна написати курсову роботу із фахової дисципліни. Як учинити Катерині, якщо на складання сесії в неї є лише десять днів? Як запобігти виникненню таких ситуацій?
3. Керівником наукових робіт магістрантки Світлани понад три роки поспіль був доцент Рибчишин Іван Петрович. Світлана має п'ять публікацій у міжнародних і вітчизняних студентських наукових збірниках, написаних під його керівництвом, тому хотіла би працювати з ним і над магістерською роботою. Проте на випусковій кафедрі повідомили, що вона «закріплена» за іншим викладачем. Як у такій ситуації вчинити Світлані?
4. Доценти Іван Петрович і Юрій Степанович вирішили підвищити свій рейтинг, збільшивши кількість наукових публікацій за рахунок псевдоспівавторства. Як можна оцінити їх учинок щодо закону та академічної етики?

Практичне заняття № 7

Тема: Інтелектуальна власність та її захист

Питання для обговорення

1. Інтелектуальна власність: суть та історія становлення поняття.
2. Можливості й правила використання інтелектуальної власності.
3. Нормативні документи, що регулюють процеси встановлення та захисту інтелектуальної власності.
4. Поняття авторського права. Об'єкти авторського права та їх порівняльна характеристика.
5. Відкритий доступ до знань в сучасному інформаційному просторі (концепції «суспільного надбання» і «відкритого доступу»).
6. Види та способи порушення авторського права.
7. Захист авторських прав у світі та в Україні.

Рекомендована література

1. Авторське право для бібліотекарів: підручник / [пер. з англ. О. Васильєва]. – К.: ТОВ «ІММ»ФРАКСІМ», 2015. – 196 с.
2. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.
3. Право інтелектуальної власності: акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
4. Сміт Р. Про недобросовісну практику наукових досліджень / Р. Сміт // Морфологія. – Дніпропетровськ, 2007. – Т. 1, № 3. – С. 106-111.
5. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 276 с.
6. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / О. О. Ястремська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.

Завдання та запитання для дискусій

1. Дайте визначення поняття «інтелектуальна власність».
2. Які категорії пов'язані з поняттям інтелектуальної власності?
3. Проаналізуйте та порівняйте документи, які регламентують установлення і захист інтелектуальної власності.
4. Чим зумовлена велика кількість випадків порушення інтелектуальної власності в Україні?
5. Як глобалізація та інтеграційні процеси впливають на кількість порушень інтелектуальної власності?
6. На яку інформацію не поширюється авторське право?
7. Як захистити своє право на інтелектуальну власність? Що може стати предметом позову до суду в таких випадках?
8. Якою є юридична відповідальність за плагіат в Україні?

9. У яких випадках юридичні особи, зокрема навчальні заклади, мають право на використання твору(ів) без згоди автора або особи, яка має авторське право?
10. Зарубіжний досвід боротьби з порушеннями авторських прав.

Ситуаційні завдання

1. Олександр, студент третього курсу, добре володіє англійською мовою. Під час опрацювання літератури для написання своєї курсової роботи він побачив, що відомий український дослідник без особливих змін подав матеріали канадського вченого як свої, навіть не згадавши його прізвища. Чи повинен Олександр реагувати на це? На чию наукову працю він повинен посылатись під час написання курсової роботи?
2. Ірина хоче взяти участь у II етапі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт зі своєї спеціальності, подавши на нього частину своєї бакалаврської роботи. Чи можна трактувати це як прояв академічного шахрайства?
3. Для написання магістерської роботи Степан має намір використати курсову роботу, яку писав на третьому курсі. Матеріали його курсової роботи були частково опубліковані в студентських збірниках наукових праць. Чи це не буде самоплагіатом?
4. Наталі дуже сподобався твір зарубіжної авторки, і вона вирішила, переклавши текст на свою мову, опублікувати його у своїй країні. Чи не суперечать наміри Наталі законодавству у сфері інтелектуальної власності? Чи є публікація власного перекладу твору без згоди автора або видавця порушенням авторського права?

Практичне заняття № 8

Тема: Плагіат як вид академічного шахрайства

Питання для обговорення

1. Причини та передумови виникнення плагіату.
2. Плагіат від античності до сьогодні.
3. Види і способи плагіату.
4. Правила використання оригінальних текстів, цитування й оформлення посилань.
5. Виявлення плагіату. Комп'ютерні програми перевірки текстів на оригінальність.
6. Результати соціологічних опитувань щодо дотримання засад академічної доброчесності та виявів академічної нечесності в університетах.

Рекомендована література

1. Бойко Р. В. Без компіляцій і плагіату! / Р. В. Бойко, М. О. Фролов // Бюлетень ВАК України. – К., 2008. – № 12. – С. 11-13.
2. Дикань С. А. Плагіат в освіті : походження, причини та шляхи подолання / С. А. Дикань // Безпека життєдіяльності : всеукр. наук.-попул. журн. – К., 2007. – № 5. – С. 16-20.
3. Ковальова А. Проблеми академічного плагіату та авторського права у цифровому просторі України / А. Ковальова // Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики : зб. наук. пр. – К., 2013. – Ч. 21 : Електронні інформаційні ресурси. – С. 61-71.
4. Плагіат у студентських роботах : методи виявлення та запобігання : метод. посіб. / за ред. Н. В. Стукало. – Дніпропетровськ : ДНУ імені Олеся Гончара, 2013. – 44 с.
5. Студентська науково-дослідницька робота (Нормативно-методичні рекомендації). – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 58 с.
6. Що потрібно знати про плагіат : посібник з академічної грамотності та етики для «чайників» [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу : <http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books/ac-gr.pdf>.
7. Яхонтова Т. В. Основи англомовного наукового письма : навч. посіб. для студентів, аспірантів і науковців / Т. В. Яхонтова. – 2-ге вид. – Львів : ПАІС, 2003. – 220 с.
8. Bailey S. Academic writing : a handbook for international students / S. Bailey. – 3rd ed. – London, New-York : Routledge, 2011. – 314 p.

Завдання та запитання для дискусій

1. Дайте визначення поняття «плагіат».
2. Чи тотожні поняття «плагіат» і «несамостійність»?
3. У чому суть транзитивності плагіату?
4. Що стимулює масове поширення плагіату?
5. Який зворотній ефект високого рівня плагіату в суспільстві й зростання кількості фактів виявлення шахраїв у сфері науки та освіти?
6. Які наслідки має високий рівень толерантності до плагіату та інших форм академічної нечесності?
7. Схарактеризуйте види плагіату.
8. У чому специфіка академічного плагіату?

9. Розмежуйте поняття «дослівний плагіат» і «мозаїчний плагіат».
10. Чим неадекватний переказ відрізняється від мозаїчного плагіату?
11. Розмежуйте поняття «навмисний плагіат» і «ненавмисний плагіат».
12. Чи можна назвати плагіатом видання чужої роботи під своїм іменем за згоди її автора?
13. Чи можна назвати плагіатом переклад наукового тексту з мови оригіналу на іншу мову?
14. Чи може бути об'єктом інтелектуальної крадіжки неопублікований матеріал?
15. Яка форма плагіату домінує в академічному дискурсі?
16. Чи є плагіат серйозним порушенням академічних норм і правил поведінки? Свою думку обґрунтуйте.
17. Чи правильне твердження про те, що представники академічної спільноти є найактивнішими «поціновувачами» плагіату?
18. Чи схильні до плагіату найбільш мотивовані й амбіційні студенти та науковці?
19. Які здібності у собі виробляє людина, що прагне уникнути плагіату?
20. Сформулюйте основні причини поширення плагіату в студентському середовищі.
21. Чому викладачі українських вишів «пропускають» плагіат?
22. Чи має студентський плагіат в Україні певні інституціональні обмеження та санкції?
23. Що, на Вашу думку, сьогодні може протистояти плагіату?
24. Наведіть приклади відповідальності за плагіат у світі.
25. Як Ви ставитесь до оприлюднення магістерських / курсових робіт студентів у мережі Інтернет?
26. Як Ви ставитесь до перевірок студентських наукових робіт на плагіат перед їх захистом?
27. Які, на Вашу думку, способи покарання за студентський плагіат є найдієвішими для викорінення цього явища з академічного середовища?
28. Чи можна санкції назвати дієвим способом боротьби з плагіатом?
29. Сформулюйте способи ефективної боротьби з плагіатом у науковому середовищі.
30. Складіть інструкцію з уникнення плагіату.
31. Які труднощі виникають під час захисту авторських прав на матеріали, розміщені в мережі Інтернет?
32. З якою метою студенти з власної ініціативи вдаються до комп'ютерної перевірки своїх наукових робіт на антиплагіат?
33. Назвіть програми з перевірки на плагіат. Які з них сертифіковані МОН України?
34. Чи перевіряють комп'ютерні антиплагіатні програми коректність цитувань?
35. Окресліть труднощі, із якими зустрічаються українці, які хочуть перевірити свої тексти на оригінальність за допомогою комп'ютерних програм.

Ситуаційні завдання

1. Серед зданих на перевірку наукових робіт студентів викладач виявив дві абсолютно однакові. Як він повинен учинити в такій ситуації?
2. Ознайомлюючи студентів із вимогами до індивідуальних завдань, викладач наголосив на тому, що їх теми не повинні дублюватися. На захисті виявилось, що двоє студентів групи підготували доповіді, висвітливши однакові теми. Як повинен учинити в такій ситуації викладач і яка поведінка студентів відповідає принципам академічної етики?
3. Доцент Іван Павлович, керівник курсової роботи Петра, дослівно використав її експериментальну частину, опублікувавши матеріали у фаховому науковому виданні, не згадавши імені студента. Чи можна говорити в такому випадку про плагіат?
4. Збираючи матеріали для своїх нових статей, Оксана Анатоліївна побачила, що інший науковець, не посилаючись на її працю, дослівно використав велику частину її опублікованої статті. Що повинна Оксана Анатоліївна робити в такій ситуації?
5. Степан Богданович під час науково-методичного семінару на кафедрі озвучив наукову ідею, яку збирався невдовзі втілити в життя, написавши статтю. Його ідею майже одночасно з ним використав його колега у своїх наукових працях. Чи можна цей випадок трактувати як академічне шахрайство?

Практичне заняття № 9

Тема: Особливості наукової мови

Питання для обговорення

1. Місце наукового стилю серед інших функціональних різновидів мови.
2. Сфера застосування, мета та особливості наукового стилю.
3. Підстили наукового стилю.
4. Мовні засоби наукового стилю.
 - 4.1. Термінологія. Ознаки і характеристика термінів. Стандартизація термінології.
 - 4.2. Синтаксис наукової мови.
5. Усна й писемна форми наукового стилю.
6. Шляхи формування та удосконалення навичок складання наукових текстів.

Рекомендована література

1. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. з алгоритмічними приписами / Г. С. Онуфрієнко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
2. Основи наукового мовлення : навч.-метод. посіб. / уклад. : О. А. Бобер, С. А. Бронікова, Т. Д. Сгорова та ін.; за ред. І. М. Плотницької, Р. І. Ленди. – К. : НАДУ, 2012. – 48 с.
3. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю : монографія / НАН України. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні / П. О. Селігей. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 627 с.
4. Семенов О. М. Академічне письмо : лінгвокультурологічний підхід : навч. посіб. / О. М. Семенов, О. Л. Фаст. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 220 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 216 с. – (Серія «Альма-матер»).
6. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2011. – С. 534-536.
7. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук. – 6-е вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2008. – 301 с.
8. Шкіцька І. Ю. Сучасна мовна комунікація в публічному управлінні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Шкіцька Ірина Юріївна. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – С. 247-254. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29700>.

Завдання та запитання для дискусій

1. Дайте загальну характеристику наукового стилю.
2. Яку сферу обслуговує науковий стиль?
3. Які функціональні стилі мають спільні риси з науковим стилем?
4. Схарактеризуйте підстили наукового стилю, назвіть їх основні жанри.
5. Розмежуйте жанри усного та писемного різновидів наукового стилю.
6. У чому суть лексичних особливостей наукового стилю?
7. Схарактеризуйте морфологічні засоби наукового стилю.
8. Чим синтаксис наукового стилю відрізняється від правил побудови словосполучень і речень в інших книжних стилях?
9. Яку вимогу до наукових текстів репрезентує крилатий вислів «Думкам просторо, а словам тісно»?

10. Складіть проект електронного листа до викладача, у якому староста студентської групи просить надіслати тематику практичних занять, теми наукових робіт та питання на екзамен.
11. Складіть проект електронного супровідного листа викладачу, у якому студент надсилає свою наукову роботу на перевірку.
12. Складіть проект запрошення на міжнародну студентську наукову конференцію, яка відбудеться у стінах Вашого вишу.

Блок вправ

Вправа 1. *Відредагуйте подані словосполучки:* вказувати на приналежність, вклад у розвиток організації, властивість молодого покоління, виконувати на «відмінно» свої функції, вплив із ціллю зміни поведінки, гори паперів, група добровольців у складі 20 людей, джерело передачі людських пізнань, задавати питання, зміцнення трудової дисципліни, зростання репутації, область науки і техніки, опечатки в тексті, освоєння цифрової грамотності, перебивання співбесідника, підвищення іміджу, подача новин, стремління здатись обізнаним, умови постійної нехватки часу, у ряді європейських країн.

Вправа 2. *Чи прийнятним є функціонування в науковому дискурсі таких словосполук і мовних зворотів? До тих, які суперечать нормам наукового стилю, доберіть відповідники.* Кузня знань, культурне розмаїття, ліки від корупції, плисти проти течії, називати речі своїми іменами, слабка ланка, стати викликом, нести зерно істини, Ахіллесова п'ята, рушій прогресу.

Вправа 3. *Відредагуйте подані речення.* 1. Автор висловлює аргументи на користь проекту. 2. Усе викладене надає підстави для висновку. 3. Наведені приклади не вповні відбивають різницю між названими функціями. 4. Інформація, яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, підлягає захисту. 5. У бік американської та британської мовної політики можна чути критику таких явищ, як мовний націоналізм.

Вправа 4. *Відредагуйте подані словосполучки:* відмінний спосіб покращення діяльності, двупланова форма, ґрунтований список літератури, крупні економічні центри, майбутні контакти, об'ємиста анкета, передові досягнення, показати себе з хорошої сторони, признаний авторитет, приймати чужу думку як вірну, протягом довгого часу, плодovitий ґрунт, політично значима корпорація, словарний запас, створити сприятливий образ.

Вправа 5. *Чи є синонімічними подані словосполучки? Своєю думку обґрунтуйте.* Термінологічна неусталеність, термінологічна розмитість, термінологічна суперечливість, термінологічна некоректність.

Вправа 6. *Відредагуйте подані речення.* 1. Один із недоліків рецензованої роботи – копіювання великих кусків авторського тексту. 2. Автор неправильно привів джерело цитати. 3. Тематика наукового дискурсу обіймає велике коло проблем. 4. Держава надає можливості для розвитку середнього бізнесу. 5. Важливу роль у вирішенні цього питання займає компетентність персоналу. 6. У претендента присутні всі якості, необхідні для посади. 7. Викликає подив прагнення маніпулятора до отримання вигоди.

Вправа 7. *Відредагуйте подані словосполучки:* виглядати у невигідному світлі, в'яснити питання, виступає у якості, закріпити клієнта як постійного, наносити різкий удар, нести зміст, опиралась на новітні досягнення, освоювати потрібну інформацію, отримати популярності, отримати прихильників, піддаватись впливу, приносити вигоду, приступити до роботи, проникнути у суть проблеми, секрет успіху криється в..., слідувати принципам, сталися зміни, укласти резюме, усунути конфлікт.

Вправа 8. *Які мовні явища репрезентовані в поданих словосполучках? Які з них потребують редагування?* Правила оплати праці працівників культури, нові перспективи подальшої співпраці, альтернатива вибору, довгострокові перспективи, актуальна для сьогодення проблема.

Вправа 9. *Відредагуйте подані словосполучки:* біжуча строка, взаємодоповнюючі організації, вищестоящі органи, відштовхуюче враження, захоплюючий процес, знаюча людина, інформуюча реклама, критично мислячий, лідируючий фахівець, надихаюча спроба, наділений значенням, обумовлений процес, падаючий попит, правильно підібрана цитата, підростаюче покоління, підходящий термін, правовстановлюючі документи, руйнуюча сила, стимулююча порада.

Вправа 10. *Відредагуйте подані речення.* 1. Молоді особи, які є безробітними довгий час, потребують соціальної підтримки. 2. Skorистатися в повній мірі програмою зможуть не всі учасники проекту. 3. Повні види мобільності підтримують в тій мірі, в якій вони сприяють цілям проекту. 4. Крім того, дане Керівництво включає наступні додатки. 5. Співбесіда є заключним етапом збирання інформації щодо оцінки якостей кандидатів на посаду. 6. Тематика наукового семінару обіймає велике коло проблем. 7. Зауважимо, що всі положення в роботі належним чином ілюстровані та ніяке з тверджень не залишилось без прикладу.

Вправа 11. *Відредагуйте подані словосполучки:* поза всяким сумнівом, свій власний профіль, вірно помічено, в деякій мірі, не вповні виправданий підхід, поділити пополам, створити в швидкі темпи, агентства по найму, у процесі ведення ділової розмови, заходи по облаштування офісу, мати місце при певних умовах, спричинити до того, що, тренер по риториці, у процесі підписання контракту, у трьох словах пояснити.

Практичне заняття № 10

Тема: Культура спілкування в науковій сфері

Питання для обговорення

1. Поняття культури мовлення.
2. Комунікативний етикет українців.
3. Мовні прояви наукового етикету.
4. Навички спілкування в науковій сфері як передумова успішного навчання, науково-дослідної діяльності, фахової компетенції, конструктивної соціокультурної та міжкультурної інтеракції.
5. Роль візитки в кар'єрному зростанні науковця.
6. Правила вручення та прийняття візитних карток.
7. Культура опосередкованої наукової комунікації.
8. Типові помилки під час листування за допомогою електронної пошти.

Рекомендована література

1. Берегова Г. Д. Ділова українська мова. Курс лекцій : навч.-метод. посіб. / Г. Д. Берегова. – Херсон : Айлант, 2004. – 240 с.
2. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 624 с.
3. Джонсон А. М. Составление плана успешной научной карьеры. Руководство для молодых ученых / А. М. Джонсон. – 2-е изд. – Амстердам : Эльзевир, 2012. – 118 с.
4. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с. – (Серія «Альма-матер»).
5. Шкіцька І. Ю. Сучасна мовна комунікація в публічному управлінні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Шкіцька Ірина Юріївна. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – С. 38-45. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29700>.
6. Шкіцька І. Ю. Управлінське документознавство : навч. посібник для студ. вищих навчальних закладів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / Шкіцька Ірина Юріївна. – Тернопіль : ТОВ «Новий колір», 2009. – С. 140-142.

Завдання та запитання для дискусій

1. У чому особливості мовленнєвої поведінки українців?
2. Порівняйте поняття «культура мови» та «комунікативний етикет».
3. Як виробити свій стиль академічного письма?
4. Який принцип відбору наукових доповідей на пленарному засіданні повинен бути домінантним? У якому порядку слід розташовувати виступи доповідачів на пленарному засіданні?
5. Які вимоги висуваються до візиток науковців?
6. Сформулюйте правила оформлення інформації на візитках науковців.
7. Яких помилок найчастіше припускаються науковці під час створення проекту своїх візиток?
8. Назвіть типові порушення, що виникають під час обміну візитками.
9. Наведіть якомога більше варіантів привітань на науковій конференції.

10. Складіть текст вітального слова на відкритті наукової конференції.
11. Складіть текст завершального слова на закритті наукової конференції.
12. Сформуйте перелік мовних формул – компліментарних висловлювань, які можна адресувати колегам після наукового семінару або на фуршеті після закриття наукової конференції.
13. Чи потрібно за нормами ділового етикету вітатися в університеті з викладачами, із якими Ви особисто не знайомі?
14. Складіть лист, у якому дисертант і його науковий керівник просять фахівця в певній галузі знань написати відгук на автореферат дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня.
15. Змоделуйте телефонну розмову, у якій магістрант просить фахівця з певної галузі написати рецензію на підготовлену ним магістерську роботу.
16. Складіть проект електронного листа, у якому студент просить дозволу викладача на зміну формулювання теми його курсової роботи.
17. Складіть проект електронної листівки, у якій староста від імені всієї групи вітає викладача з професійним святом.

Ситуаційні завдання

1. На початку роботи секційного засідання наукової конференції Микола Степанович, керівник секції, оголосив регламент виступів (10 хв.) і попросив колег не порушувати його. Виступ чергового учасника конференції тривав вже більше 15 хв. Чи повинен Микола Степанович реагувати на порушення? Якщо так, то у який спосіб? Якими мовними формулами слід послугуватися в таких випадках? За яких обставин переривання наукової доповіді є некоректним?
2. Під час ознайомлення з програмою наукової конференції Мар'ян Станіславович, учасник з іншого міста, побачив, що інформацію про його виступ не включено до програми. Що би Ви порадили Мар'яну Станіславовичу? Як запобігти виникненню таких ситуацій?
3. Марина Іванівна запрошена на міжнародну наукову конференцію, участь у якій беруть науковці з різних країн. Яким чином Марині Іванівні краще запобігти виникненню мовного бар'єру під час сприйняття її доповіді іноземцями?
4. Світлана запізнилась на початок секційного засідання. Її виступ у програмі конференції заплановано на кінець засідання, але Світлана хотіла би виступити раніше. Як їй учинити? Яка комунікативна поведінка в такій ситуації відповідає правилам ділового етикету?

5. Вас зацікавила праця, вихід у світ якої під час своєї доповіді анонсував колега, із яким Ви не знайомі. Який спосіб комунікативної поведінки Ви оберете?
6. На секційному засіданні наукової конференції колеги з різних міст беруть участь в обговоренні доповіді, що викликала жваву дискусію. Чи повинні учасники обговорення представлятися – називати своє прізвище, ім'я, по батькові, посаду і заклад, де працюють, перед тим, як задати запитання чи висловити свою позицію? Якщо учасник дискусії не представився, чи коректно цікавитися його іменем, посадою та місцем роботи?
7. Доцент Микола Михайлович хотів би роздати свої візитки всім учасникам секційного засідання наукової конференції, але кількість візиток у нього обмежена. Як він повинен учинити в такій ситуації?
8. На фуршеті після наукової конференції колега з іншого міста попросив у Вас візитку, а Ви її не маєте. Як Вам вийти із цієї ситуації? Які мовні формули Ви використаєте при цьому?
9. Під час наукової конференції Ви познайомилися з відомим науковцем, який займається дослідженням такої ж тематики, що і Ви. Ви би хотіли продовжити спілкування з ним та обмінятися контактними даними. У який спосіб краще це зробити і яким мовним формулам слід віддати перевагу в такій ситуації?
10. У колеги, чий виступ Світлані дуже сподобався, вона прямо попросила візитку. Чи коректною є її поведінка?
11. На фуршеті після наукової конференції Ваш співрозмовник вручив Вам візитку без контактних даних, у якій подано таку інформацію: ПІБ, науковий ступінь, учене звання, посада. Чи коректно в такій ситуації просити дати контактні дані? Якщо так, то які мовні формули слід використати?
12. У дверях університету натовп: одна група осіб виходить із корпусу, інша – входить. Ви виходите, але в групі осіб, які чекають вільного входу, бачите професора Вашої випускової кафедри. Чи повинні Ви за правилами етикету пропускати його? Які варіанти поведінки студентів коректні в такій ситуації?

Практичні заняття № 11-12

Тема: Культура усної наукової комунікації

Питання для обговорення

1. Вербальні та невербальні складники усної наукової комунікації.
2. Етикет усної наукової інтеракції.
3. Публічний виступ. Види публічних виступів.
4. Етапи підготовки до академічного публічного виступу.
5. Секрети успішної промови.
6. Способи активізації та переконання слухачів.
7. Мистецтво створення вдалої презентації.
8. Правила ведення академічної дискусії та полеміки.
9. Види проявів незгоди й толерантності.
10. Мистецтво слухати.

Рекомендована література

1. Бутенко Л. В. Мовлення ділових людей на нарадах, засіданнях, зборах : навч. посіб. для студ. нефілол. спец. / Л. В. Бутенко. – 2-е вид., доп. і випр. – Алчевськ : ДГМІ, 2003. – 253 с.
2. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / за ред. Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, Т. Д. Іщенко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
3. Козолуп М. С. Міждисциплінарний підхід до формування академічної комунікативної компетенції у студентів природничих спеціальностей в університетах США / М. С. Козолуп // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Педагогіка, соціальна робота». – Ужгород, 2014. – Вип. 30. – С. 60-63.
4. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2011. – С. 178-196.
5. Шкіцька І. Ю. Сучасна мовна комунікація в публічному управлінні : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Шкіцька Ірина Юріївна. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 312 с. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29700>

Завдання та запитання для дискусій

1. У чому специфіка невербальної мови порівняно з вербальною?
2. Яку роль відіграють невербальні засоби спілкування в науковій інтеракції?
3. У чому специфіка публічного наукового виступу порівняно з іншими видами публічних виступів?
4. Які засоби активізації уваги слухачів не використовують або використовують обмежено в освітній й науковій сферах?
5. У чому суть підготовки науковця до виступу?
6. Які правила етикету найчастіше порушують під час наукових дискусій та обговорень?
7. У чому полягає мистецтво слухання? Чи є різниця у словосполучах «бути вислуханим» і «бути почутим»?
8. Назвіть типові недоліки комп'ютерних презентацій науковців-початківців.

9. Як Ви розумієте вислів «У суперечці народжується істина, але гине симпатія?»
10. Чи погоджуєтесь Ви з висловом, приписуваним учневі Сократа – Платону: «Сократ – мені друг, але істина дорожча»?

Ситуаційні завдання

1. Під час обговорення Вашої наукової доповіді Вам задали запитання, на яке Ви не знаєте відповіді. Яким чином Ви будете виходити із ситуації? Які мовні формули використаєте у своїй відповіді?
2. Запитання, яке Вам задав слухач після Вашого виступу з науковою доповіддю, свідчить про те, що він неправильно зрозумів Вашу наукову позицію та некомпетентний у цьому питанні. Як Ви будете реагувати на його поведінку? Які мовні формули використовувати в таких ситуаціях не коректно?
3. Під час обговорення Вашої наукової доповіді колега задав Вам запитання, яке жодним чином не стосується теми Вашого виступу. Яку форму відповіді Ви оберете?
4. У науковій доповіді Вашого колеги Ви виокремили позитивні моменти та недоліки. Із висвітлення яких аспектів слід починати обговорення його виступу? Які мовленнєві формули вживати для оцінки наукових результатів неввічливо та некоректно?
6. Під час обговорення Вашої наукової доповіді Вам задали запитання, яке Ви не зрозуміли. Яким чином Ви будете виходити із ситуації? Якими мовними формулами слід послуговуватися в такому випадку?
7. Доповідач на пленарному засіданні говорить дуже тихо. Ви сидите на останніх рядах і не можете сприймати інформацію. Яка Ваша поведінка в такій ситуації відповідатиме нормам ділового спілкування? Чи повинні члени президії конференції робити зауваження доповідачеві?
8. Під час пленарного засідання наукової конференції Вам потрібно вийти в терміновій справі. Чи варто просити вибачення в колег або питати дозволу вийти в членів президії?
9. Співрозмовник звинувачує інших у своїх невдачах. Як побудувати продуктивну розмову з ним?
10. Під час засідання секції наукової конференції, очолюваної Петром Романовичем, розгорілася бурхлива дискусія, яка затяглась у часі. Учасники

дуже емоційно висловлювали свої позиції, сперечалися. Висловлення деяких науковців були некоректними та неввічливими. Чи повинен Петро Романович як керівник секції втручатися в дискусію? Яку позицію при цьому він повинен обстоювати?

11. Під час бесіди співрозмовник хвилюється, перестрибує з теми на тему, його думки хаотичні та незв'язні. Як перевести розмову в продуктивне русло?
12. Під час Вашого виступу в аудиторії зчинився галас. Яку стратегію комунікативної поведінки Ви оберете, якщо Ви – студент і якщо Ви – викладач?
13. Під час публічного виступу Ви загубили думку і не знаєте, що говорити далі. Опишіть можливі варіанти виходу з такої ситуації.
14. Ви готуетесь до публічного виступу перед упереджено налаштованою аудиторією. Які риторичні та маніпулятивні прийоми можна використати, щоб здобути прихильність таких слухачів?
15. Під час наукової дискусії колега висловив думку, діаметрально протилежну Вашій науковій позиції. Яку комунікативну стратегію Ви оберете? Які мовні формули в такій ситуації будуть гармонізувати спілкування, а які – розпалювати конфлікт?
16. Доповідач на секції наукової конференції, якою Ви керуєте, порушує регламент (тривалість доповіді – 10 хв.) і виступає вже понад 15 хв. Яка Ваша поведінка в такій ситуації відповідатиме нормам наукового етикету? Запропонуйте декілька варіантів мовних формул-прохань завершити виступ.
17. Юрій, молодий науковець, не розрахував час свого виступу на секційному засіданні наукової конференції. Керівник секції зробив йому зауваження, після чого Юрій знітився і не зміг належно завершити доповідь. Як запобігти виникненню таких ситуацій? Які поради Ви би дали Юрію? Як підготуватись до виступу, обмеженого в часі?
18. Дарина, завершуючи свою наукову доповідь на студентській науковій конференції, подякувала слухачам за увагу й закликала їх задавати їй запитання. Чи відповідає таке завершення виступу правилам наукового етикету?
19. Мирославу Іванівну дуже зацікавив виступ колеги на секційному засіданні наукової конференції. Щоб не здатись доповідачу надокучливою, вона вирішила всі три свої запитання виголосити одразу. Чи правильне її рішення? Обґрунтуйте свою позицію.

Практичне заняття № 13

Тема: Писемне наукове мовлення

Питання для обговорення

1. Загальні вимоги до написання й оформлення наукових текстів.
2. Характеристика жанрів писемного наукового мовлення.
3. Стаття і тези.
4. Монографія.
5. Курсова / бакалаврська / магістерська робота, дисертація.
6. Підручник, навчальний посібник, методичні вказівки.
7. Реферат, анотація, автореферат дисертації.
8. Рецензія та відгук.
9. Огляд і дослідницька пропозиція.
10. Мистецтво аналізувати, критично осмислювати та згортати інформацію.

Рекомендована література

1. Абрамов Е. Г. Какой должна быть аннотация к научной статье / Е. Г. Абрамов // Научная периодика : проблемы и решения. – М., 2012. – Т. 2, № 3. – С. 4-6.
2. Абрамов Е. Г. Подбор ключевых слов для научной статьи / Е. Г. Абрамов // Научная периодика : проблемы и решения. – М., 2011. – Т. 1, № 2. – С. 35-40.
3. Бугаев К. В. Проблемы научного рецензирования и пути их решения / К. В. Бугаев // Психопедагогика в правоохранительных органах. – Омск, 2012. – № 1. – С. 88-92.
4. Войтел С. Підготовка роботи до публікації / С. Войтел // Морфологія. – Дніпропетровськ, 2013. – Т. VII, № 1. – С. 101-102.
5. Гальченко С. І. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / С. І. Гальченко, О. З. Силка. – Черкаси : АММО, 2015. – 93 с.
6. Дурнев Р. А. О характерных ошибках соискателей : вести с научного фронта (часть 1) / Р. А. Дурнев, Е. М. Мещеряков // Технологии гражданской безопасности. – М., 2013. – № 2 (36). – С. 26-30 ; № 3 (37). – С. 34-36 ; № 4 (38). – С. 94-97.
7. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / У. Еко ; пер. за ред. О. Глотова. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 224 с.
8. Євсєєва Г. П. Основні вимоги до якісного оформлення наукових публікацій / Г. П. Євсєєва, М. В. Савицький // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Дніпропетровськ, 2014. – № 8. – С. 54-62.
9. Женченко М. І. Оформлення публікацій у наукових журналах і збірниках : вимоги стандартів та видавничі реалії (на прикладі наукових видань НАН України) / М. І. Женченко // Наука України у світовому інформаційному просторі. – К. : Академперіодика, 2011. – Вип. 5. – С. 125-136.
10. Інграффія Т. Інструкція з написання наукової статті / Т. Інграффія, К.-Х. Швальбе // Морфологія. – Дніпропетровськ, 2013. – Т. VII, № 1. – С. 96-100.
11. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посібник / Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2004. – 208 с.
12. Студентська науково-дослідницька робота (нормативно-методичні рекомендації). – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 58 с.
13. Сурмін Ю. П. Наукові тексти : специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. – К. : НАНУ, 2008. – 184 с.

14. Рекомендації до пошуку наукової інформації за допомогою Інтернет-ресурсів [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1sUBDV-qvUxuAfoi1yNW47y.../edit?hl=uk>.
Cite This for Me [Electronic resource]. – Назва з екрану. – Режим доступу: <https://www.citethisforme.com/>.
15. Committee on Publication Ethics : (COPE) : Promoting integrity in research publication [Electronic resource]. – Назва з екрану. – Режим доступу: publicationethics.org/
Plagiarism.org. - Best Practices for Ensuring Originality in Written Work. – Назва з екрану. – Режим доступу : www.plagiarism.org/.

Завдання та запитання для дискусій

1. Які вимоги висуваються до написання навчальної літератури?
2. Сформулюйте основні види порушень технічних вимог до оформлення наукових робіт.
3. На що потрібно звернути увагу початківцям, які вперше оформлюють свої наукові праці?
4. Дайте поради молодим ученим щодо написання наукових текстів.
5. Назвіть і схарактеризуйте жанри наукового стилю.
6. Якими є основні вимоги до складання тез?
7. Порівняйте статтю та тези як жанри наукового мовлення.
8. У чому специфіка монографії?
9. Які вимоги висуваються до монографій у гуманітарній сфері?
10. Здійсніть порівняльну характеристику курсової / бакалаврської / магістерської робіт і дисертацій.
11. У чому полягають основні відмінності між підручником і навчальним посібником?
12. Чим навчальний посібник відрізняється від навчально-методичних матеріалів?
13. Порівняйте реферат й анотацію.
14. Схарактеризуйте автореферат дисертації як жанр наукового стилю.
15. Чим рецензія відрізняється від відгуку?
16. У чому специфіка написання наукових оглядів?
17. Схарактеризуйте дослідницьку пропозицію.
18. Які навички є базовими для написання наукової та навчальної літератури?
19. Складіть пам'ятку для написання відгуку / рецензії.
20. Розкрийте суть поняття «естетичні норми»? Чи повинна студентська наукова робота відповідати естетичним нормам?
21. З власного досвіду сформулюйте типові помилки оформлення титульного аркуша курсової роботи.
22. Яких технічних помилок найчастіше припускаються студенти під час оформлення своїх наукових робіт?
23. Які вимоги висуваються до виокремлення ключових слів?

Ситуаційні завдання

1. Степан завершує свою наукову роботу. Будучи зосередженим на змісті, він не надає великого значення оформленню роботи. Чи має він рацію? Наскільки важливим є дотримання технічних вимог до оформлення наукових робіт? На яких технічних моментах передусім потрібно зосередитись науковцю під час оформлення своїх праць?
2. Магістрантка, яка вперше написала наукову статтю, побачила у вимогах до оформлення статті необхідність подання номера УДК. Вона не знає, як розшифровується ця аббревіатура і де їй взяти цей номер. Куди їй звернутися за інформацією?
3. Студентка другого курсу вищого навчального закладу написала статтю для виступу на всеукраїнській студентській науковій конференції. Серед вимог до статті – анотація українською та англійською мовами. Який алгоритм написання анотації наукової статті їй можна запропонувати? Як правильно формулювати ключові слова? Як підготувати текст анотації до перекладу на іноземну мову?
4. Федір Петрович підготував підручник для студентів вищих навчальних закладів. У видавництві його попросили подати анотацію до підручника. Який алгоритм написання анотацій на навчально-методичну літературу можна запропонувати Федору Петровичу? Які основні вимоги до складання вторинного документа такого виду?

Практичні заняття № 14-15

Тема: Цитування та бібліографування

Питання для обговорення

1. Правила цитування й оформлення посилань.
2. Національні правила оформлення бібліографічних посилань (ДСТУ 8302:2015 Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання).
3. Міжнародні стилі оформлення бібліографічних посилань. Особливості їх використання в різних сферах.
4. Бібліографічний пошук. «Авторитетні» й «неавторитетні» джерела. «Псевдожурнал» і «псевдовидавництво», «Список Білла» (*Beall's List: Potential, possible, or probable predatory scholarly open-access publishers*).
5. Методологія укладання бібліографії дослідницької роботи.
6. Види бібліографічних описів.
7. Способи впорядкування списку використаної літератури (абетковий, за типами документів, хронологічний, за ступенем використання).
8. Робота з каталогами бібліотек.
 - 8.1. Робота з онлайн-каталогами українських, зокрема університетських, бібліотек.
 - 8.2. Міжнародні онлайн-ресурси.
9. Пошук інформації в Інтернеті.
 - 9.1. Пошук інформації за допомогою Google, Google Scholar, Google Books.
 - 9.2. Практичні поради щодо організації пошуку.
 - 9.3. Типи і види пошуку (повнотекстовий пошук, пошук за метаданими, пошук зображень, адресний пошук, фактографічний пошук тощо).
10. Науково-метричні бази даних (Scopus, Web of Science та ін.).
11. Сервіси для полегшення укладання бібліографії, бібліографічні менеджери: EndNote, Bibus, JabRef, Papers, Paperpile, ReadCube, Referencer, Zotero, Mendeley, Vak.in.ua та ін.

Рекомендована література

1. Автоматичне оформлення джерел по ВАК України [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу : vak.in.ua/
2. Академічне письмо та бібліографія [Електронний ресурс]. – Головна. – Назва з екрану. – Режим доступу : bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt1.
3. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання : ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – Введ. з 01.07.2016. – К. : УкрНДНЦ, 2016. – 16 с. – (Інформація та документація).
4. Рекомендації з оформлення посилань у наукових роботах : DSpace [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу : ela.kpi.ua/handle/123456789/16051.
5. Тихонкова І. О. Список літератури наукової статті – важливий індикатор якості статті (як не мати зайвого клопоту з його оформленням) / І. О. Тихонкова // Наука України у світовому інформаційному просторі : [зб. наук. пр.] / НАН України. – К., 2015. – Вип. 11. – С. 100-106.

6. Стилi оформлення бiблiографiчних посилань для мiжнародних публiкацiй. Ч. 1. [Електронний ресурс] – Назва з екрану. – Режим доступу : www.library.ukma.edu.ua/.../Styli_oformlennya_bibliografichnykh.
7. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бiблiографознавства : навч. посiб. для студентiв напрямку 6.020102 «Книгознавство, бiблiотекознавство i бiблiогр.» / Г. М. Швецова-Водка ; Рiвнен. держ. гуманiтар. ун-т. – 3-тє вид., випр. та допов. – Рiвне, 2011. – 231 с.
8. Шкiцька I.Ю. Аналітико-синтетична переробка iнформацiї : навч.-метод. посiбник / I. Ю. Шкiцька. – вид. 2-ге, доп. – Тернопiль : ТОВ «Новий колiр», 2009. – 152 с.
9. Шкiцька I. Ю. Сучасна мовна комунiкацiя в публiчному управлiннi : навчальний посiбник для студентiв вищих навчальних закладiв [Електронний ресурс] / Шкiцька Iрина Юрiївна. – Тернопiль : ТНЕУ, 2017. – С. 254-255. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29700>.

Завдання та запитання для дискусiй

1. Як правильно цитувати працi вчених i робити посилання на них?
2. У яких ситуацiях потрiбно робити посилання? Якою є мета посилань?
3. Чи варто в науковiй роботi вдаватися до посторiнкових посилань?
4. Чи доцiльно в науковому тексті подавати розгорнутi посилання?
5. Чи припустимi посилання на неопублiкованi та незавершенi працi?
6. У чому суть дослiвного цитування? Чи можна при дослiвному цитуваннi змiнювати порядок слiв у реченнi?
7. У яких випадках краще вдаватися до непрямого цитування, а коли – до дослiвного?
9. Чи подають посилання при непрямому цитуваннi?
10. У який спiсiб автор статтi може передати своє ставлення до окремих понять, термiнiв або думок iз цитованого тексту?
11. Як правильно оформити акцентування на певному словi автора пiд час цитування?
12. Чи варто подавати загальновiдомi тези i твердження вчених для пiдтвердження достовiрностi своїх висновкiв?
13. У чому особливостi цитування iнтернет-джерел локального та вiддаленого доступу?
14. Якi елементи повинно мiстити посилання на аудiовiзуальний документ, зокрема фiльм?
15. Як правильно цитувати фiльми?
16. Як правильно посилатись на онлайнресурси, медiа- та вiдео-сайти?
17. Зробiть бiблiографiчнi описи рiзножанрових джерел за вимогами найпопулярнiших стандартiв iз бiблiографування. У чому вiдмiнностi мiж рiзними способами бiблiографування?
18. Назвiть способи впорядкування списку лiтератури. Який спiсiб найчастiше використовують пiд час оформлення наукових робiт у вищiй школi?
19. Чи подiляете Ви думку про те, що вiдсутнiсть посилань – пiдстава говорити про плагiат?
20. Зробiть бiблiографiчний опис, використовуючи поданi вiдомостi про видання:

Дата виходу газети: 16 сiчня

Назва статті: Від інфляційного компромісу до антиінфляційного консенсусу

Назва газети: Урядовий кур'єр

Рік виходу: 2017

Автор статті: Володимир Литвицький

Номер сторінки: 7

21. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік видання: 2007

Номер випуску: 6

Автор статті: С. Юлдашева

Назва видання, у якому вміщено статтю: Вісник Книжкової палати

Назва статті: Введення в дію нового стандарту з бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Основні відмінності від ГОСТу 7.1.-84

Місто видання: Київ

Сторінки, на яких розміщено статтю: 12-13

22. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік видання: 2007

Назва стандарту: Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання

Заголовок / жанр: (ГОСТ 7.1-2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006

Додаткова інформація: Вперше (зі скасуванням ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82), Видання офіційне

Набуття чинності: Чинний з 2007.07.01.

Видавництво: Держспоживстандарт України

Кількість сторінок: 47

Серія: Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи

Місто видання: Київ

23. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік видання: 2009

Автори книги: О. Я. Базилінська, О. В. Мініна

Жанр: навчальний посібник

Назва книги: Мікроекономіка

Місто видання: Київ

Видавництво: ЦУЛ

Кількість сторінок: 352

Додаткова інформація: за ред. О. Я. Базилінської

Характеристика видання: виправлене

Порядковий номер видання: третє.

24. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік видання: 2018

Паралельна назва: Castles and Fortresses

Упорядник, автор вступної статті, коментарів: Л. В. Прибєга

Автор передмови: М. Жулинський

Назва книги: Замки та фортеці

Додаткова інформація: пер. англ. мовою О. Подшибіткіної ; пер. фр. мовою О. Кобушкіної; Текст укр., англ., рез. та перелік ілюстр. рос. і фр. мовами

Місто видання: Київ

Кількість сторінок: 351

Назва серії: Архітектурні перлини України

Тираж: 1000 пр.

Наявність ілюстрацій: є

25. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи дані про видання:

Назва книги: New Trends in Public Administration and Public Law

Інформація про укладачів: Ed. by H.V. Hassel; editors: G. Jenei, M. Hogye.

Місто видання: Budapest

Рік видання: 2016

Видавництва: EGPA; CPAS

Підназва, жанр: EGPA Yearbook

Кількість сторінок: III, 449 p.

26. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік захисту дисертації: 2017

Автор дисертації: Наталія Володимирівна Коваленко

Жанр: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Спеціальність здобувача: 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право»

Назва дисертації: Адміністративно-правові режими

Місто захисту: Запоріжжя

Кількість сторінок: 32

27. Зробіть бібліографічний опис, використовуючи подані відомості про видання:

Рік захисту дисертації: 2004

Автор дисертації: Прокопенко Л. С.

Жанр: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук

Спеціальність здобувача: 07.00.08

Назва дисертації: Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965-2002 рр.)

Установа, у якій захищається дисертація: Київ. нац. ун-т культури і мистецтв

Місто захисту: Київ

Кількість сторінок: 18

Ситуаційні завдання¹

1. Студентка п'ятого курсу, оформлюючи список використаної літератури, помітила, що більшість бібліографічних описів у її роботі неповні: в одних відсутні назви видавництва, в інших – немає інформації про загальну кількість сторінок, у деяких джерелах відсутні дані про жанр. Чи суттєво це для оформлення магістерської роботи? У який спосіб можна отримати інформацію, якої не вистачає в бібліографічних описах?
2. Софія працює над упорядкуванням інформації у своїй магістерській роботі. Після ознайомлення зі структурою наукових робіт у неї виникло запитання: чи є синонімічними поняття «список використаної літератури» і «список використаних джерел»? У деяких роботах Софія зустрічала обидві назви. Якою формою їй слід скористатись у своїй роботі?
3. Магістрант працює над своєю науковою роботою вже півроку. За цей час він назбирав велику кількість інформації з різних джерел. Чи варто йому створювати файл зі списком використаної літератури, якщо роботу над компонуванням тексту ще не почато? У який спосіб краще робити посилання в тексті чернетки?
4. У Петра під час оформлення списку використаної літератури магістерської роботи виникло запитання: чи можна скорочувати слова в бібліографічних описах? Він вирішив використати загальноприйняті скорочення в бібліографічних описах. Назви деяких статей були доволі довгими, тому він скоротив найдовші слова в них, щоб описи виглядали «акуратніше». Чи раціональні дії Петра? Яких помилок він припустився під час оформлення списку використаної літератури?
5. Через завантаженість на роботі в Марії, магістрантки заочного відділення, немає часу на пошук літератури в бібліотеці, тому всі матеріали для написання своєї магістерської роботи вона взяла з мережі Інтернет. У списку використаної літератури роботи Марії 80 % джерел мають статус «електронний ресурс». Чи є це недоліком наукової праці? Чи може Марія покращити свою магістерську роботу, якщо до її захисту залишився один тиждень?
6. Магістрант, який упорядковує список літератури, вирішив згрупувати використані джерела за жанрами: державні та міжнародні стандарти, нормативні

¹ Подані до цієї теми завдання було модифіковано й взято із частини «Ситуаційні завдання з аналітико-синтетичної переробки інформації, підготовлені д-ром філол. наук, проф. І. Ю. Шкільською», збірника «Інформація, комунікація, документ» (Тернопіль, 2017. – С. 22-28).

документи, навчальна література, статті з періодичних видань, довідково-енциклопедична література. Чи не суперечить його рішення правилам оформлення магістерських робіт?

7. Під час написання магістерської роботи Макар використовував книги, написані чотирма авторами. У нього виникло запитання: як вносити бібліографічну інформацію про такі документи: під заголовком, що містить ім'я першого автора; під заголовком, що містить імена перших трьох авторів; під заголовком, що містить імена всіх авторів; під назвою документа? Яку інформацію і в який спосіб розміщують у зоні назви та відомостей про відповідальність у бібліографічних описах?
8. Валерія скопіювала список використаної літератури для своєї наукової роботи зі статті, опублікованої 2003 року в Україні. Чи може вона залишати скопійовані бібліографічні описи без змін?
9. Під час написання магістерської роботи Марина використала багато статей у періодичних наукових виданнях. Деякі статті мають більше ніж одного автора. Як Марині безпомилково оформити бібліографічні описи такого типу? Чи може вона вдаватись до скорочень під час складання аналітичних бібліографічних описів?
10. Під час упорядкування списку використаної літератури магістерської роботи Василь помітив, що в ньому є стаття, написана російською мовою, узята зі збірника, бібліографічні відомості про який подано українською мовою. Чи є це помилкою? Чи варто Василю перекладати назву використаної в роботі статті?
11. Володимир у своїй роботі навів цитату з колективної монографії, написаної п'ятьма авторами. Оскільки в монографії була подана інформація про головного редактора, Володимир вирішив розмістити бібліографічний опис у списку використаної літератури під іменем головного редактора. Чи правильно оформив інформацію про книгу Володимир?
12. У читальному залі бібліотеки Світлана взяла багатотомне видання. Потрібна їй інформація виявилась лише в другому томі. Як правильно оформити бібліографічний опис цього видання, якщо Світлана працювала тільки з другим томом? Скільки є варіантів оформлення інформації про окремі томи багатотомних видань під час бібліографування?
13. Здійснюючи буквену нумерацію складників тексту під час написання магістерської роботи, Максим використав літери Й, Г та З. Науковий керівник Максима повідомив, що літери Й та З під час буквеної нумерації не використовують. Чи всі помилки виправив науковий керівник? У якому

нормативному документі регламентовано використання символів і букв під час рубрикації тексту та нумерації?

14. Під час оформлення списку використаної літератури в Наталі виникло запитання: як правильно розташовувати ініціали авторів щодо їх прізвищ у відомостях про відповідальність? Чи це суттєвий елемент бібліографічного опису? Де можна дізнатися правильну відповідь?
15. Назар подає матеріали до друку в редакцію міжнародного наукового видання. Серед вимог до публікацій – оформлення бібліографічних описів транслітерацією. За якими правилами повинен транслітерувати інформацію Назар? Чи потрібно йому із цим питанням звертатися до фахівців?
16. Андрій Миколайович повинен внести до списку рекомендованої літератури інформацію про електронні ресурси локального та віддаленого доступу. Яка різниця в бібліографуванні згаданих типів ресурсів? У якому нормативному документі можна знайти інформацію про специфічні відомості таких документів?
17. У науковій роботі Олександр використав джерела українською, російською, англійською і китайською мовами. У списку літератури він спочатку розмістив бібліографічні описи джерел, написаних українською мовою, потім російською, після чого подав відомості про джерела англійською та китайською мовами. Чи правильним було рішення Олександра щодо впорядкування списку літератури? Як розміщують у ньому описи джерел, записаних у різних графічних системах?

ТЕСТИ

ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- *² 1. Які з поданих форм звертань студента до викладача у ВНЗ є ненормативними?
- а) Марино Іванівно;
 - б) пані Марино;
 - в) пані Марино Іванівно;
 - г) пані професорко;
 - д) професоре Карбицька.
2. У якій країні знаходиться музей плагіату та запроваджено псевдопремії за плагіат?
- а) США;
 - б) Росії;
 - в) Нідерландах;
 - г) Німеччині.
3. Символом псевдопремії за плагіат є:
- а) чорна сова із золотим дзьобом;
 - б) чорний гном із золотим носом;
 - в) лопата із золотою ручкою;
 - г) чорне перо із золотим кінцем.
4. Безкоштовні програми перевірки текстів на наявність плагіату перевіряють:
- а) коректність цитування;
 - б) унікальність тексту;
 - в) кількість цитувань;
 - г) коректність посилань.
5. Який вид плагіату більшою мірою притаманний студентським науковим роботам?
- а) дослівний;
 - б) мозаїчний;
 - в) неадекватний переказ;
 - г) компіляція.
6. Копіювання даних з одного джерела на багато інших і навпаки, – це:
- а) рерайт;
 - б) реплікація;
 - в) републікація;
 - г) компіляція.

² Символом * позначено запитання, на які декілька правильних відповідей.

7. Додавання до чужого матеріалу без дозволу автора додаткової інформації з переробкою раніше опублікованого матеріалу із заміною слів та виразів, – це:

- а) рерайт;
- б) реплікація;
- в) републікація;
- г) компіляція.

8. Чи є плагіатом використання чужої наукової ідеї, сюжету чи теми, поданих в іншій формі?

- а) так;
- б) ні;
- в) залежно від сфери чи галузі знань.

9. Чи передбачена в Україні кримінальна відповідальність за порушення авторського права?

- а) так;
- б) ні.

10. Чи можна при дослівному цитуванні перефразувати цитований варіант?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, якщо зміни не спотворюють думку автора;
- г) так, якщо цитований матеріал перекладено з іншої мови.

11. Якщо Ваша наукова доповідь викликала жваве обговорення слухачами, це свідчить про:

- а) Вашу непрофесійність;
- б) актуальність і цікавість доповіді;
- в) те, що доповідь потребує доопрацювань;
- г) невідповідність аудиторії.

12. Чи важливо при дослівному цитуванні зберігати особливості авторського написання?

- а) так;
- б) ні;
- в) залежно від галузі знань;
- г) так, якщо воно є оригінальним.

13. Чи допускаються довільні скорочення авторського тексту при дослівному цитуванні?

- а) так;
- б) ні;
- в) залежно від жанру наукового твору;
- г) так, якщо скорочення не спотворюють думку автора.

14. Чи допустимим є пропуск слів, речень, абзаців при дослівному цитуванні?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, якщо авторський текст не спотворюється і не перекручується;
- г) залежно від жанру наукового твору.

15. Загальновідомі тези і твердження авторитетних науковців розміщують зазвичай:

- а) на початку статті;
- б) у середині статті;
- в) у завершальній частині статті;
- г) у висновках.

16. Повторне або багаторазове розміщення в іншому джерелі чужої інформації за згодою автора й посиланням на джерело, – це:

- а) рерайт;
- б) реплікація;
- в) републікація;
- г) компіляція.

17. Укладання з кількох чужих матеріалів свого та редагування чужого матеріалу без дозволу автора – це:

- а) рерайт;
- б) реплікація;
- в) републікація;
- г) компіляція.

18. Чи є плагіатом згадування джерела інформації без посилання на нього?

- а) так;
- б) ні;
- в) ні, якщо йдеться про переліки;
- г) залежно від жанру.

19. Яка з поданих ознак не притаманна науковому стилю?

- а) рубрикація тексту;
- б) логічність тексту;
- в) складні синтаксичні конструкції;
- г) непрямий порядок слів.

20. Яка з поданих ознак притаманна науковому стилю?

- а) широко репрезентована синонімія;
- б) наявність художніх тропів;
- в) частотність урочистих слів;
- г) абстрактність лексики.

21. Яка лексична група слів характерна для наукового стилю?

- а) канцеляризми;
- б) терміни;
- в) професійні жаргонізми;
- г) архаїзми.

22. Яка ознака не притаманна науковому стилю?

- а) точність;
- б) поняттєвість;
- в) емоційна нейтральність;
- г) урочистість.

23. Жанрами якого підстилю наукового стилю є тези та монографія?

- а) науково-навчального;
- б) власне наукового;
- в) науково-популярного.

24. Жанрами якого підстилю наукового стилю є підручник і навчальний посібник?

- а) науково-навчального;
- б) власне наукового;
- в) науково-популярного.

25. Жанром якого підстилю наукового стилю є лекція перед студентами?

- а) науково-навчального;
- б) власне наукового;
- в) науково-популярного.

26. Жанром якого підстилю наукового стилю є лекція перед гетерогенною аудиторією?

- а) науково-навчального;
- б) власне наукового;
- в) науково-популярного.

27. Виберіть правильний варіант:

- а) розстановка пріоритетів;
- б) визначення пріоритетів;
- в) розставлення пріоритетів;
- г) постановка пріоритетів.

28. Виберіть правильний варіант:

- а) протиалергійний засіб;
- б) противоалергічний засіб;
- в) протиалегічний засіб;
- г) противоалергійний засіб.

29. Яка словосполука є ненормативною?

- а) природне світло;
- б) природне середовища;
- в) природне оточення;
- г) природні рухи.

30. Виберіть правильний варіант:

- а) приймаюча сторона;
- б) прийомна сторона;
- в) сторона, що приймає;
- г) приймальна сторона.

31. Виберіть правильний варіант:

- а) здійснити запис;
- б) внести запис;
- в) зробити запис;
- г) провадити запис.

32. Виберіть правильний варіант:

- а) чинить враження;
- б) формує враження;
- в) справляє враження;
- г) виробляє враження.

33. Виберіть правильний варіант:

- а) займають центральну роль;
- б) виконують центральну роль;
- в) посідають центральну роль;
- г) відіграють центральну роль.

34. Виберіть правильний варіант:

- а) рядок, що біжить;
- б) рухомий рядок;
- в) бігучий рядок;
- г) біжучий рядок.

35. У якому порядку керівник наукової секції повинен надавати слово доповідачам?

- а) так, як зазначено в програмі конференції;
- б) за алфавітом – початковими буквами прізвищ учасників, які прийшли на засідання;
- в) спочатку гостям, а потім місцевим науковцям;
- г) спочатку особам, які мають вищий науковий ступінь і звання;
- д) спочатку науковцям, старшим за віком;
- е) спочатку особам, чії теми, на його думку, викликають менший науковий інтерес;
- ж) спочатку особам, чії теми, на його думку, викликають більший науковий інтерес;
- к) за бажанням учасників.

36. Як графічно при дослівному цитуванні позначають пропуск авторських слів?
- а) ...;
 - б) [...];
 - в) (...);
 - г) «...».
37. Чи зберігається розділовий знак, який стояв перед або після випущеного авторського тексту, при дослівному цитуванні?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) залежно від жанру наукового тексту;
 - г) залежно від галузі знань.
38. Чи виділяють наукові терміни, запропоновані іншими авторами, лапками?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) тільки ті, що викликали наукову полеміку;
 - г) так, якщо автор хоче акцентувати увагу читачів на них.
39. Яким словом (словосполученням) супроводжують наведення терміна, що викликав наукову полеміку?
- а) «вищезгаданий»;
 - б) «сумнозвісний»;
 - в) «славнозвісний»;
 - г) «так званий».
40. Чи правильним є твердження про те, що в статті слід обмежено використовувати цитати?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) залежно від тематики статті;
 - г) залежно від галузі знань.
41. Як оформлювати посилання на використане джерело в тексті статті?
- а) у круглих дужках;
 - б) у квадратних дужках;
 - в) за допомогою скісних рисок;
 - г) за допомогою лапок.
42. У посиланні на зразок [1; 6] подано інформацію про:
- а) номер джерела в списку та номер сторінки;
 - б) два джерела зі списку;
 - в) на джерела зі списку з першої по шосту позиції включно.

43. Виберіть правильний варіант оформлення посилання на джерело із зазначенням сторінки:

- а) [1; 6];
- б) [1, с. 6];
- в) [1, С. 6];
- г) [1, 6].

44. Виберіть правильний варіант оформлення посилань на джерела, що в списку використаної літератури розміщують одне за одним:

- а) [1; 5];
- б) [1-5];
- в) [1, 2, 3, 4, 5];
- г) [1; 2; 3; 4; 5].

45. Якщо одним із джерел роботи є фільм, розміщений на DVD-диску, то у списку літератури слід використати посилання на:

- а) DVD;
- б) фільм;
- в) Інтернет-ресурс.

46. Якщо Ви використовували працю, що була декілька разів перевидана, покликання краще робити на:

- а) перше видання;
- б) друге видання;
- в) останнє видання.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПРАКТИЧНОГО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПЗ) є видом позааудиторної самостійної роботи студентів у межах вивчення програмного матеріалу. Метою КПЗ є вироблення навичок систематизації, узагальнення та застосування набутих знань, а також стимулювання творчості студентів, закладання підвалин для їх подальшої науково-дослідної роботи.

Із навчальної дисципліни «Основи академічної доброчесності» пропонуємо такі види завдань для самостійної роботи, як конспектування нормативних документів, складання бібліографічної довідки з певної наукової теми, здійснення пошуку та добору наукової інформації з певної тематики, пошук інформації в мережі Інтернет за ключовими словами в межах обраної рубрики, формування списку корисних Інтернет-адрес, створення власних каталогів інформаційних ресурсів, укладання електронних тематичних покажчиків джерел наукової літератури. КПЗ оформляють за зразком і подають викладачу за тиждень до заліку. Обов'язковим є захист індивідуального завдання у вигляді доповіді. Виступи студентів на наукових конференціях і круглих столах, написання тез за науковими інтересами можуть зараховуватися як індивідуальна робота.

Структура та особливості викладу матеріалу

Перед написанням роботи необхідно опрацювати наукову літературу з обраного питання та викласти власні думки щодо порушеної проблеми.

Вступ. У вступі виокремлюють предмет та об'єкт дослідження, обґрунтовують актуальність висвітлюваної теми, згадують імена вчених, які мають напрацювання в цій сфері, формулюють мету та завдання. Обсяг вступу не повинен перевищувати 15 % від обсягу роботи. Цитати та розлоге висвітлення роботи в вступі не бажані.

Основна частина. Головною вимогою до тексту наукової роботи є самостійність, логічність і відповідність вимогам наукового стилю. Якщо поданий матеріал репрезентує різні погляди, можна вступати в полеміку, логічно наводячи аргументи та спростування чужих думок. Для підтвердження своїх поглядів, а також для репрезентації іншої позиції слід наводити цитати. Цитований матеріал в основній частині незалежно від форми цитування не повинен перевершувати 30 % роботи. Загальний обсяг основної частини КПЗ становить приблизно 8-10 сторінок.

Висновки – завершальна частина роботи, яка характеризується чіткістю, точністю, лаконічністю й узагальненістю. Цитати і результати чужих досліджень у висновках не розміщують. Висновки можуть мати вигляд тез. Їх

можна нумерувати (типові недоліки завершальної частини наукової роботи розміщено в додатку Б).

При укладанні списку використаної літератури перевагу слід віддавати алфавітному способу його впорядкування. Бібліографічні описи джерел з усіма вихідними даними записують мовою оригіналу.

Технічні параметри: шрифт гарнітури Times New Roman, 14-й розмір кегля. Відступи: ліворуч – 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху та знизу – 20 мм. Загальний обсяг роботи – 10-15 сторінок. Сторінки в роботі повинні бути пронумеровані. Номер сторінки розміщують у правому верхньому куті. На першій сторінці номер не ставлять.

Виконання КППЗ є обов'язковим складником залікового кредиту з курсу, компонентом підсумкової та залікової оцінки.

Варіанти тем

комплексних підсумкових індивідуальних завдань

1. Академічна доброчесність в умовах реформування вищої школи.
2. Характеристика та шляхи нейтралізації конфліктів між викладачем і студентом.
3. Причини деформації студентської академічної культури.
4. Способи вирішення та запобігання виникненню конфліктних ситуацій між студентом і групою у ВНЗ.
5. Шляхи боротьби з академічною нечесністю на різних рівнях.
6. Зв'язок академічної етики з професійною.
7. Конфлікти в площині «студентська група – староста групи»: причини, шляхи нейтралізації, запобігання виникненню.
8. Значення дистанції між викладачем і студентом, її роль у навчанні.
9. Характеристика та профілактика міжособистісних конфліктів у студентській групі.
10. Плагіат як соціальне явище: причини виникнення, форми існування, наслідки.
11. Специфіка конфліктних ситуацій між викладачем і студентською групою.
12. Причини виникнення та шляхи подолання плагіату в освіті.
13. Характеристика конфліктів між куратором і студентською групою.
14. Види плагіату в масовій культурі.
15. Прояви та специфіка плагіату в мистецтві.
16. Зарубіжний досвід боротьби з академічною нечесністю.
17. Позитивне самопозиціонування як шлях до успіху в професійній діяльності.
18. Мистецтво складання ефективного резюме.
19. Основні помилки в оформленні візитних карток.
20. Правила знайомства і вручення візитних карток у науковому товаристві.
21. Значення візитки в становленні наукової кар'єри.
22. Списування в стінах навчальних закладів: український і зарубіжний досвід.

23. Термінологічна лексика та слова іншомовного походження в науковому дискурсі.
24. Риторичний інструментарій доповідача.
25. Порівняльна характеристика підручника та навчального посібника як жанрів науково-навчальної літератури.
26. Порівняльний аналіз наукової статті та тез.
27. Порівняльна характеристика анотації, рецензії та відгуку як вторинних документів.
28. Проблеми наукового рецензування та шляхи їх вирішення.
29. Місце рецензії в історії наукової періодики.
30. Шляхи оптимізації написання наукової статті.
31. Структура і функції студентського самоврядування: досвід різних країн світу.
32. Структура і функції студентського самоврядування: досвід України.

Крім виконання КПЗ, із дисципліни «Основи академічної доброчесності» студент протягом семестру повинен підготувати доповідь (розширену інформаційну довідку) із тематики курсу, що передбачає опрацювання додаткової літератури та здійснення порівняльної характеристики інформації в наукових і навчальних джерелах.

Особливу увагу слід звернути на ступінь і характер висвітлення питань у науковій і навчальній літературі, виокремити нову інформацію та подати її однокласникам в режимі для нотування. Тривалість доповіді не повинна перевищувати 15 хв.

При оцінюванні враховуються кількість і характер опрацьованих джерел інформації, творчість студента, вміння презентувати свої здобутки, зацікавити аудиторію, правильно розраховувати час, рівень володіння комунікативними навичками, здатність до абстрагування, згортання інформації та аналітичної діяльності, наявність роздаткового матеріалу, супровід виступу мультимедійною презентацією.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Самостійна робота передбачає засвоєння навчального матеріалу в позааудиторний час. Знання тем, винесених на самостійне опрацювання, перевіряють на підсумкових заняттях, заліках / екзаменах. Самостійну роботу студента з дисципліни «Основи академічної доброчесності» можна організувати за такими напрямками:

- 1) підготовка до практичних занять:
 - вивчення тем за підручниками і посібниками;
 - опрацювання рекомендованої наукової та навчальної літератури;
 - виконання завдань до практичних занять;
- 2) вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання;
- 3) підготовка доповідей і мультимедійних презентацій;
- 4) ведення конспекту;
- 5) підготовка до написання контрольних робіт / складання модуля в усній формі;
- 6) підготовка до заліку.

Питання для самостійного опрацювання

1. Наука і молодь України в реаліях ХХІ ст.
2. Академічне шахрайство як проблема світової спільноти.
3. Концепції класичного університету.
4. Етичний складник університетських цінностей.
5. Погляди Вільгельма Гумбольдта на дослідницький університет.
6. Погляди Джона Генрі Ньюмена на ліберальний (інтелектуальний) університет.
7. Академічна мобільність студентів: види, переваги та наслідки.
8. Досвід упровадження академічного письма у США й Великій Британії.
9. Впровадження етичних норм у діяльність студентського самоврядування.
10. Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти в Європі.
11. Покарання студентів за академічне шахрайство: досвід вишів Західної Європи.
12. Способи та види покарань викладачів й адміністрації університету за академічну нечесність: зарубіжний досвід.
13. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України.
14. Основні положення Етичного кодексу вченого України.
15. Порівняльний аналіз кодексів наукової та професійної етики.
16. Аналіз «Положення про професійну етику» Американської асоціації університетських професорів.
17. Ставлення студентів до виявів академічної нечесності в Україні.
18. Захист інтелектуальної власності в Україні та за її межами.

19. Аналіз праці Дж. Локка «Про право творця літературного твору».
20. Інтелектуальна власність у постіндустріальному та інформаційному суспільстві.
21. Засади та напрями діяльності Всесвітньої організації захисту інтелектуальної власності.
22. Історія становлення терміна «Авторське право».
23. Міжнародні договори із забезпечення авторського права, чинні в Україні.
24. Українське законодавство у сфері захисту інтелектуальної власності.
25. Будапештська ініціатива відкритого доступу.
26. Берлінська декларація про відкритий доступ до наукової інформації.
27. Розуміння плагіату із часів античності до сьогодні.
28. Причини та наслідки масового поширення плагіату в Україні.
29. Університетські положення про запобігання плагіату.
30. Плагіат у всесвітній мережі Інтернет.
31. Порівняльна характеристика рефератів різних видів.
32. Порівняльна характеристика анотацій різних видів.
33. Аналіз чинних стандартів із бібліографування.
34. Правило добору ключових слів до наукової статті.
35. Написання огляду літератури.
36. Основні вимоги до оформлення наукових публікацій.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗАГАЛЬНІ НЕДОЛІКИ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

- помилки у формулюванні теми дослідження;
- помилки в оформленні;
- помилки компонування, відсутність плавного переходу від однієї думки до іншої;
- помилки у формулюванні мети та завдань дослідження;
- невисвітленість теми;
- недоліки завершальної частини роботи;
- помилки в посиланнях та цитуванні (цитування очевидного і загально-відомого, перецитування; посилання на неавторитетних осіб або осіб, що посилаються на інших без зазначення першоджерела і под.);
- мовні помилки, використання стилістично не виправданих мовних засобів, наприклад уживання займенникових форм другої особи: *посада, на яку ви претендуєте* (прав. – *посада, на яку претендує кандидат*).

ЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

1. Неопрацювання основної та новітньої літератури з теми.
2. Зміст роботи не відповідає темі або висвітлює її не повністю.
3. Низька інтерпретативність цитованого матеріалу.
4. Створення мозаїки із чужих цитат.
5. Уживання понять, які можуть бути трактовані двозначно.
6. Повтори інформації.
7. Надмірне дроблення тексту, формальний підхід до абзацного членування.
8. Помилки в оформленні цитат.
9. Домінування перецитувань над посиланнями на першоджерела.
10. Неправильне формування й оформлення бібліографічних списків (переважання електронних ресурсів у списку, використання різних способів оформлення бібліографії, розміщення іншомовних джерел на початку бібліографічного списку, подання джерел, записаних латиницею, за абеткою разом із джерелами, записаними кирилицею і т. д.).

Недоліки у формулюванні теми

1. Надмірна розлогість або стислість назви.
2. Використання питальних й окличних речень у назві.
3. Тавтологія.
4. Неактуальність теми.
5. Стилiстично невиправдана інверсія (непрямий порядок слів) у назві роботи.
6. Відсутність наукової проблеми.

Недоліки у висновках

1. Висновки не відображають результатів дослідження.
2. Формулювання висновків є дослівним дублюванням фрагментів основної частини дослідження.
3. Розміщення у висновках нової інформації, яка не була висвітлена в основній частині роботи.
4. Висновки не мають узагальненого характеру.
5. Непропорційність обсягу висновків відносно інших складників роботи: стислість або надмірна розлогість.
6. Наявність у висновках цитат і результатів чужих досліджень.
7. Подання у висновках очевидних фактів і визначень загальновідомих понять.

Недоліки у виокремленні ключових слів

1. Використання неусталених термінів.
2. Використання слів і словосполук, що можуть бути неоднозначно трактованими.
3. Подання термінів-дублетів.
4. Виокремлення як ключових слів, які не є значущими в роботі.
5. Надто довгий / стислий список ключових слів.

МОВНІ ПОМИЛКИ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

1. Використання під час викладу інформації мовних засобів публіцистичного, художнього та розмовного стилів.
2. Використання емоційно забарвлених і оцінних мовних засобів.
3. Домінування особових форм викладу інформації над безособовими.
4. Використання замість активних конструкцій із суб'єктом дії пасивних структур із формами орудного відмінка, наприклад: *Учений розглянув – Ученим було розглянуто*.
5. Зловживання дієслівними формами на *-ся*, які можна замінити особовими дієсловами у формі третьої особи множини: *розглядають, вивчають* (замість «розглядається», «вивчається»).
6. Уживання форм займенників першої та другої особи **я, ми, ви**. У наукових текстах надають перевагу безособовому викладу інформації або використанню дієслівних форм першої особи множини (*розглядаємо, вивчаємо, ми ставимо за мету*), а також спонукальних дієслівних форм: *розглянемо, звернімо увагу* і под.
7. Зловживання іншомовними словами, зокрема термінами, які мають українські відповідники.
8. Надмірне використання складних конструкцій і розлогих речень.

Запам'ятайте!

1. Спонукальні конструкції на зразок *варто / слід пам'ятати, пам'ятаємо, звернімо увагу на..., зверніть увагу на...* краще використовувати для написання навчальної літератури, а не власне наукової. У науковому дискурсі надаємо перевагу формам *зауважимо, відзначимо, розглянемо, урахуємо, згадаємо* і под.
2. Не бажано починати речення зі сполучників *Тому, Адже, Але*. Перевагу краще надавати конструкції *З огляду на це ...*
3. Дієприкметник *даний* краще замінити формами *поданий, зазначений, окреслений, описаний, цей, згаданий вище* і под.
4. У науковому стилі не вживають службові слова *аніж* (прав. – *ніж*), *аби* (прав. – *щоб, із метою, для*), *здля* (прав. – *для*), *у яким / у котрім* – (прав. – *у якому*), *якщо ж* (прав. – *якщо*).
5. Прислівник *нині* краще замінити словами *сьогодні, тепер*.

ТИПОВІ ТЕХНІЧНІ ПОМИЛКИ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

1. В оформленні власних імен:
 - наведення прізвища автора без ініціалів;
 - неуніфіковане подання імен дослідників: ім'я + прізвище, ініціали імені та по батькові + прізвище;
 - подання спочатку прізвища, а потім ініціалів;
 - помилки при відмінюванні прізвищ чоловіків і жінок як наслідок незнання статі дослідника;
 - неправильне відображення ініціалів дослідників-іноземців.
2. Використання неусталених у науковому дискурсі способів виділення значущої інформації та рубрикації тексту (наприклад, використання арабських цифр для позначення століть).
3. Розірвання на межі рядків ініціалів і прізвищ, загальноприйнятих скорочень, цифр і позначень одиниць вимірювання тощо, наприклад: *2018 | року, I. П. | Слухай, XX | ст.* (для уникнення цього при наборі тексту слід використовувати комбінацію клавіш «нерозривний пробіл»).
4. Використання декоративних шрифтів або невиправдане використання шрифтів різного розміру і под.
5. Неправильне оформлення ілюстративного матеріалу: таблиць, діаграм, додатків (наприклад, неправильне розташування назви щодо графічного об'єкта, помилки в оформленні нумерації, відсутність у тексті посилань на додаток чи таблицю, відсутність у таблиці, розміщеній на кількох сторінках, нумерації стовпців і под.).
6. Початок абзацу та розміщення заголовків на сторінці, що закінчується.

Перед виведенням тексту наукової роботи на друк перевірте:

- 1) чи уніфіковані в усіх частинах дослідження абзаци, міжрядкові інтервали, способи рубрикації тексту, зображення графічних знаків «апостроф» та «лапки»;
- 2) чи послідовне в роботі використання шрифту одного розміру та гарнітури;
- 3) чи закінчується кожна структурна частина роботи вставкою «розрив сторінок» (для уникнення некоректного форматування документа).

**СЕКРЕТИ УСПІШНИХ ВИСТУПІВ
У НАУКОВИХ КОЛАХ І БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ**

1. Самономінування, подання інформації про себе, акцентування уваги слухачів на своїх здобутках, які поцінуються слухачами.
2. Оголошення правил взаємодії або виголошення задуму виступу:
Хочете прокоментувати висловлене, піднімайте руку, Якщо вас щось зацікавить, запишіть запитання та задайте його в кінці виступу чи під час дискусії. Записки із запитаннями передавайте на трибуну і под.).
3. Репрезентація теми, аргументація її актуальності / необхідності виголошення.
4. Використання комунікативних тактик підвищення значимості співрозмовника (компліменти слухачам, пом'якшення тональності) і солідаризації (підкреслення спільного із слухачами, зменшення дистанції спілкування).
5. Активізація уваги слухачів (залучення до спільної діяльності, використання прийому «запитання – відповідь», постановка запитання, відповідь на яке може бути неоднозначною, наприклад: «Яка професія є найдавнішою?», зміна тембру, тональності, інтонації на різних етапах говоріння, наведення прикладів із реального життя, жарти, супровід наочністю, відео- та аудіоматеріалами).
6. Оптимальні для слухачів швидкість і гучність говоріння.
7. Урахування рівня підготовленості слухачів, а також їхніх характеристик стосовно віку, статі, національності, тривалості перебування в аудиторії тощо.
8. Дотримання регламенту (щодо тривалості виступу).
9. Коректне та плавне завершення виступу, подяка слухачам за увагу.

ТАБЛИЦЯ
транслітерації українського алфавіту латиницею³

№ з /п	Український алфавіт	Латиниця	Позиція в слові	Приклади	
1	2	3	4	5	
1.	Аа	Aa		Алушта Андрій	Alushta Andrii
2.	Бб	Bb		Борщагівка Борисенко	Borshchahivka Borysenko
3.	Вв	Vv		Вінниця Володимир	Vynnytsia Volodymyr
4.	Гг	Hh		Гадяч Богдан Згурський	Hadiach Bohdan Zghurskyi
5.	Ґґ	Gg		Ґалаган Ґоргани	Galagan Gorgany
6.	Дд	Dd		Донецьк Дмитро	Donetsk Dmytro
7.	Ее	Ee		Рівне Олег Есмань	Rivne Oleh Esman
8.	Єє	Ye ie	на початку слова в інших позиціях	Єнакієве Ґасвич Короп'є	Yenakiiеve Haievych Koropie
9.	Жж	Zh zh		Житомир Жанна Жежелів	Zhytomyr Zhanna Zhezheliv
10.	Зз	Zz		Закарпаття Казимирчук	Zakarpattia Kazymyrchuk
11.	Ии	Yu		Медвин Михайленко	Medvyn Mykhailenko
12.	Іі	Ii		Іванків Івашенко	Ivankiv Ivashchenko
13.	Її	Yi	на початку слова в інших позиціях	Їжакевич Кадіївка Мар'їне	Yizhakevych Kadyivka Marine

³ Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» (від 27 січня 2010 р. № 55, м. Київ)

1	2	3	4	5	6
12.	Йй	Ү і	на початку слова в інших позиціях	Йосипівка Стрий Олексій	Yosypivka Stryi Oleksii
13.	Кк	Кк		Київ Коваленко	Kyiv Kovalenko
14.	Лл	Лл		Лебедин Леонід	Lebedyn Leonid
15.	Мм	Мм		Миколаїв Маринич	Mykolaiv Marynych
16.	Нн	Нн		Ніжин Наталія	Nizhyn Nataliia
17.	Оо	Оо		Одеса Онищенко	Odesa Onyshchenko
18.	Пп	Рр		Полтава Петро	Poltava Petro
19.	Рр	Рр		Решетилівка Рибчинський	Reshetylivka Rybchynskiyi
20.	Сс	Сс		Суми Соломія	Sumy Solomiia
21.	Тт	Тт		Тернопіль Троць	Ternopil Trots
22.	Уу	Уу		Ужгород Уляна	Uzhhorod Uliana
23.	Фф	Фф		Фастів Філіпчук	Fastiv Filipchuk
24.	Хх	Kh kh		Харків Христина	Kharkiv Khrystyna
25.	Цц	Ts ts		Біла Церква Стеценко	Bila Tserkva Stetsenko
26.	Чч	Ch ch		Чернівці Шевченко	Chernivtsi Shevchenko
27.	Шш	Sh sh		Шостка Кишеньки	Shostka Kyshenky
28.	Щщ	Shch shch		Щербухи Гоща Гаращенко	Shcherbukhy Hoshcha Harashchenko
29.	Юю	Үу іу	на початку слова в інших позиціях	Юрій Корюківка	Yurii Koriukivka

1	2	3	4	5	6
30.	Яя	Ҁа	на початку слова	Яготин Ярошенко	Ҁahotyn Ҁaroshenko
		ia	в інших позиціях	Костянтин Знам'янка Феодосія	Kostiantyn Znamianka Feodosiia

Примітка:

1. Буквосполучення «зг» відтворюється латиницею як «zgh» (наприклад, Згорани – **Zghorany**, Розгон – **Rozghon**) на відміну від «zh» – відповідника української літери «ж».
2. М'який знак і апостроф латиницею не відтворюються.
3. Транслітерація прізвищ та імен осіб і географічних назв здійснюється шляхом відтворення кожної літери латиницею.

Навчальне видання

Шкіцька Ірина Юрійвна

ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Практикум

*Навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Підписано до друку 10.10.2018 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Ум. друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 4,38.
Зам. № У301-18. Тираж 100 прим.

Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК №3467 від 23.04.2009 р.